

Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt

Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt (ESPŠS) bola oficiálne založená ako nezávislé kresťansky orientované občianske združenie v júni 1995. Jej cieľom je odborná analýza a osvetová a edičná činnosť zameraná na objektívne a pravdivé informovanie verejnosti o učení a často deštruktívnom pôsobení rozličných náboženských skupín. Keďže sa považujeme za demokratickú pluralitnú spoločnosť, preto ani zámerom ESPŠS nie je represívna činnosť smerujúca k zakázaniu jednotlivých siekt a nových náboženskopsychologických kultov.

Naliehavosť realizácie svojich predsavzatí vidí ESPŠS najmä v tom, aby v spoločnosti vytvárala reálny obraz o učení, psychologických metódach náboru, ale i o skutočných cieľoch takých elitných skupín, ktoré sa mnohokrát vyhlasujú za jediný "boží" nástroj na záchranu ľudstva. Z týchto dôvodov chce spolupracovať s domácimi i zahraničnými odborníkmi a organizáciami, ako aj s kresťanskými cirkvami združenými v Ekumenickej rade cirkví v SR. Členom ESPŠS sa môže stať každý, kto sa stotožní s jej poslaním a komu záleží na tom, aby dôstojnosť človeka, spočívajúca v jeho slobodnom konaní, nebola pre jeho nevedomosť psychickou manipuláciou zneužitá a potupená.

Ekumenická rada cirkví v SR

Ekumenická rada cirkví v SR (ERC) bola oficiálne ustanovená v marci 1993. Spolu s Ekumenickou radou cirkví v ČR je rovnoprávnym následníkom Ekumenickej rady cirkví v ČSFR, ktorá po rozdelení spoločného štátu ukončila svoju činnosť. ERC je združením kresťanských cirkví pôsobiacich na území Slovenskej republiky a je dôležitým nástrojom na presadzovanie ich poslania v dnešnom svete. Svojou činnosťou chce v praxi uskutočňovať myšlienky kresťanskej vzájomnosti a spolupatričnosti. Jej primárnou úlohou je úsilie o koordináciu aktivít členských cirkví vo vzťahu k štátu a k medzinárodným cirkevným inštitúciám. ERC spolupracuje so svetovými kresťanskými a spoločenskými organizáciami ako je Svetová rada cirkví, Konferencia európskych cirkví, Európska ekumenická komisia pre cirkev a spoločnosť a pod.

Členskými cirkvami ERC sú: Evanjelická cirkev augsburského vyznania; Reformovaná kresťanská cirkev; Pravoslávna cirkev; Cirkev bratská; Bratská jednota baptistov; Evanjelická cirkev metodistická a Cirkev česko-slovenská husitská. Ako pozorovatelia sa na práci ERC podieľajú: Konferencia biskupov Slovenska; Cirkev apoštolská; Cirkev adventistov siedmeho dňa a Starokatolícka cirkev.

Obsah

- 2 Staňme sa múdrymi v Kristovi!

 Biblické slovo
 Report

 Spravodajstvo zo sveta
- **3** Pravda sama nestačí

 Najčastejšie otázky pre S. Hassana
- Pokušenia, ktoré sú v nás
- 5 Sekty fenomén na prahu tretieho tisícročia (1)
- New Age sen zrodený z beznádeje?
- **IV** Sekty v 2. storočí

 Míľniky dvoch tisícročí
- **II** Skrytá, ale pravá tvár siekt Rozhovor s MUDr. A. Rakúsom
- 13 Mohlo by sa to stať aj mne?
- 14 Je reinkarnácia skutočnosťou?
- 17 Verili kresťania v reinkarnáciu?
- **18** Cirkev Ježiša Krista svätých posledných dní mormoni
- **21** O čom svedčia hviezdy, alebo "Lesk" a bieda astrológie
- 24 Homeopatia veda alebo mýtus?
- 27 Recenzia
- **28** Súťaž Anketa

Editorial

Mnohí z nás si v duchu povedia: "Už je toho na mňa akosi priveľa!" Žijeme nielen rýchlo, ale sme aj často hnaní ruchom súčasnosti. Ocitáme sa vo víre informácií a myšlienkových prúdov, ktoré na nás zo všetkých strán útočia, avšak ako keby sme cítili, že je to na úkor straty vlastnej identity a schopnosti vedieť sa v tej spleti názorov správne orientovať. Pokiaľ to v minulosti pre nás v oblasti duchovna bolo také jednoduché – buď sme verili, že Boh je, alebo sme to všemožne popierali – dnes sme konfrontovaní celým panteónom "bohov", ba dokonca sú aj takí, ktorí nám ponúkajú, že aj my sa môžeme stať bohmi...

Nikto nevie presne odhadnúť počet siekt a rôznych nových náboženských skupín a kultov, ktoré vo svete pôsobia, pretože každým dňom toto číslo narastá, ale vieme, že tu už nejde o ojedinelé pokusy kriticky naladených "buričov", alebo o módne výstrelky intelektuálnej elity, ale že invázia týchto často deštruktívnych skupín sa stáva celospoločensky veľmi závažným problémom, s ktorým sa na prahu nového tisícročia budeme musieť vyrovnať. Nemám na mysli represiu, ale prevenciu, pretože aj zo skúsenosti vieme, že nič tak nepomôže k popularite a rozmachu akémukoľvek spoločenstvu, ako prenasledovanie, a na druhej strane pre lži a deštrukciu nie je nič hroznejšie ako múdrosť, systematická osvetová činnosť a láskavé srdce.

Uvedomujeme si, že na to, aby sa náš časopis stal skutočne dobrým radcom v oblasti duchovnej orientácie, treba spolupracovať s odborníkmi a autoritami pôsobiacimi v rôznych vedných odboroch – s teológmi a filozofmi, ale aj s pedagógmi, psychológmi, sociológmi, religionistami, právnikmi a pod. To je však stále málo. Bez záujmu Vás, čitateľov, bez Vašich súhlasných, ale i kritických pripomienok, bez Vašich svedectiev, ale i problémov, ktoré Vás v tejto súvislosti ťažia, by nášmu časopisu chýbal ten skutočný ľudský ROZMER.

Toto prvé číslo v prevažnej miere pozostáva z teoretických príspevkov. Snažili sme sa upútať zaujímavými a príťažlivými témami, ku ktorým sa pre ich rozsiahlosť a závažnosť budeme z času na čas vracať. Avšak verím, že už v nasledujúcom čísle Vášho ROZMERu to budete práve Vy, ktorí tento časopis obohatíte svojimi postrehmi a skúsenosťami o ďalšie plánované čitateľské rubriky (spravodajstvo z domova, svedectvá, listáreň spojenú s poradňou, oznamy a iné) a urobíte ho atraktívnym pre všetkých, pre ktorých sa dnes "narodil".

Roma Zahon

BORIS RAKOVSKÝ, šéfredaktor

 \ldots ${\mathscr I}$ \ldots

*1/*98

Staňme sa múdrymi v Kristovi!

"Preto, milovaní moji, utekajte pred modloslužbou. Hovorím vám ako rozumným, posúďte sami, čo hovorím: Nie je kalich dobrorečenia, ktorému dobrorečíme, účasťou na Kristovej krvi? A chlieb, ktorý lámeme, nie je účasťou na Kristovom tele? Keďže je jeden chlieb, my mnohí sme jedno telo, lebo všetci máme podiel na jednom chlebe. " (1 Kor 10, 14-17)

So zaujímavou situáciou sa stretávame v ranokresťanskom korintskom zbore, kde apoštol Pavol napomína prvých kresťanov pred modlárstvom. Napriek tomu, že tamojší kresťania sa vo svojej viere cítia byť dostatočne silní (čo je vždy nebezpečné), upadajú do sektárstva. A to práve v situácii, keď sa mu chcú za každú cenu vyhnúť. Usilujú sa byť múdri, ale hrozí im, paradoxne, nemúdrosť. Ich pokušenie spočívalo v klamlivom presvedčení, že rozdiel medzi múdrosťou Božou a múdrosťou pohanskou dokážu veľmi ľahko, bez akejkoľvek námahy rozoznať, že je to úloha, s ktorou sa ani privelmi nemusia namáhať.

Apoštolovo napomenutie je aktuálne i dnes, pretože aj my často do nášho života "vpúšťame" zvyky a názory pohanskej modloslužby. Dnes, keď ako kresťania žijeme v tomto pluralitnom svete často protichodných tvrdení v určitej diaspóre, nie vždy dokážeme rozlíšiť podstatu kresťanskej bohoslužby od pohanskej modloslužby, ktorá spočíva práve v prastarej túžbe človeka stať sa bohom. Človek totiž už od Adamových čias žije v pokušení "uchmatnúť" si čosi z božskej moci pre seba, privlastniť si jej nadprirodzenú silu, aby mohol ovládať božské sily a byť ako Boh. Plynové komory s miliónmi mŕtvych etnických nepriateľov, súostrovia Gulag s ďalšími miliónmi politických protivníkov, ale i masové samovraždy sfanatizovaných členov niektorých siekt, ktoré z času na čas vzrušia verejnosť, nie sú totiž ničím iným, ako výsledkom túžby človeka rozhodovať ako Boh.

Múdrosť a dobrotivosť Božia viedla u Ježiša Krista až k sebaobeti. Avšak božstvá pohanské, ľudské, si vyberajú svoju daň vždy len u tých druhých. Či už ide o politické alebo o religiózne kulty, človek v nich nenachádza uspokojenie a naplnenie, ale mnohokrát iba zúfalstvo a klam. Bohatstvo života, ktorým Stvoriteľ ľudstvo obdaril, tieto skupiny nielenže nepodporujú a nerozvíjajú, ale naopak, ochudobňujú a zužujú.

Sekty svojim členom nahovárajú, že len na ich strane je pravda a že všetci ostatní sa mýlia, že len oni sú blízko k Bohu, tak blízko, že sú skoro "ako Boh". V tom korení podstata ich nebezpečenstva, a to ich odlišuje od skutočných kresťanov, ktorí spolu s Pavlom vyznávajú, že aj keď tu na zemi "vidíme len nejasne, akoby v zrkadle" (porov. 1 Kor 13, 12), predsa môžeme mať pokojnú a skromnú istotu viery a žiť v nádeji.

JOZEF KULAČÍK

REPORT

Medzinárodná konferencia v Maďarsku

Dobogókö - Za účasti asi 50 duchovných z tradičných kresťanských cirkví z viacerých krajín strednej a východnej Európy sa v maďarskom letovisku Dobogókö, asi 40 km severne od Budapešti, konala 21. - 25. septembra 1997 medzinárodná konferencia Náboženská sloboda a nové náboženské smery v strednej a východnej Európe. Podujatie sa začalo ekumenickou bohoslužbou, ktorú viedol evanielický biskup Béla Hamati. predseda Ekumenickej rady cirkví v Maďarsku. Úvodný prejav za prítomnosti zástupcu ministerstva kultúry predniesol arcibiskup István Seregély, predseda katolíckej Konferencie biskupov Maďarska. Hneď úvodná prednáška konferencie, v ktorej Tomas Gandow, riaditeľ Dialog Center International v Berlíne, podal stručný prehľad toho, čo sa dnes na trhu nových náboženských hnutí vyskytuje, splnila svoje očakávanie. O kresťanskú reflexiu súčasnej náboženskej situácie sa pokúsil Dr. Michael Nüchtern, vedúci Protestantského centra pre výskum svetových názorov. Zásadný referát o náboženskej slobode predniesol Dwain Epps, riaditeľ odboru zahraničia Svetovej rady cirkví. Po všetkých referátoch odznela podnetná diskusia, v ktorej si svojimi vyváženými postojmi získali rešpekt najmä prof. Johannes Aagaard z univerzity v dánskom Aarhuse a Thomas Gandow.

Hoci som sa na konferencii zúčastnil iba v prvý deň, môžem konštatovať, že atmosféra bola naozaj veľmi srdečná a priateľská. Avšak aj napriek tomu, že ide o podujatie celoeurópskeho významu, mohli by byť referáty, ktoré na takomto fóre v budúcnosti odznejú, menej všeobecné a viac adresné, pretože situácia s celosvetovým trendom rozmachu siekt a nových náboženských smerov a kultov si zasluhuje podrobnejšiu a konkrétnejšiu analýzu.

ZDENĚK VOJTÍŠEK

Jablko sváru - scientológia

Americko-nemecký spor o scientológov

V povojnovej histórii Nemeckej spolkovej republiky sa nestalo, aby ju niekto obviňoval z porušovania náboženskej slobody. Stalo sa tak až v minulom roku, a boli to paradoxne práve Spojené štáty americké - jeden z najbližších nemeckých spojencov. Jablkom sváru medzi oboma krajinami je scientologická cirkev, ktorá je terčom útokov nemeckých politikov a ktorú na druhej strane obhajujú napríklad poprední americkí umelci John Travolta a Tom Cruise. Sekta, ktorá vznikla v USA, je v tejto krajine úplne legálna, naopak, v Nemecku rozhodli, že bude sledovaná kontrarozviedkou. O podrobení sekty štátnej kontrole rozhodla v máji 1997 v Bonne konferencia spolkového ministra vnútra Manfreda Kanthera s jeho rezortnými partnermi zo všetkých 16 nemeckých spolkových krajín. Kanther vyhlásil, že po "niekoľkoročnom pozorovaní existuje podozrenie, že scientológovia sledujú protiústavné ciele".

Ministerská konferencia sa preto uzniesla dať sektu podrobiť protiextrémistickej kontrole Spolkového úradu na ochranu ústavy, ktorý má do 12 mesiacov predložiť príslušnú správu. Hierarchicky štruktúrovaná sekta je v Nemecku vnímaná ako organizácia, ktorá disponuje viacerými hospodárskymi podnikmi, zarába peniaze a usiluje sa o moc. Aktívna je najmä v podnikovom poradenstve, manažmente a v obchode s nehnuteľnosťami. Nemecký minister práce Norbert Blüm ju označil za "zločineckú organizáciu na pranie peňazí". Niektorí politici sa vyslovovali aj za bojkot amerických filmov s Tomom Cruisom a Johnom Travoltom.

▶ 4

Steven Hassan je vo svete známy ako vyhľadávaný odborník v oblasti psychického pôsobenia a manipulácie deštruktívnych siekt a kultov a na rôzne techniky kontroly myslenia, ktoré tak často tieto skupiny používajú. Už takmer dvadsať rokov vykonáva psychologickú poradenskú činnosť a ľudia z celého sveta, ktorých blízki sa ocitli v zajatí nejakej sekty alebo psychokultu, sa na neho obracajú s prosbou o pomoc. Za túto svoju dlhodobú poradenskú, ale najmä publicistickú činnosť získal v roku 1985 titul magistra na prestížnej americkej univerzite Cambridge College. Na Slovensku ho záujemcovia o túto aktuálnu problematiku poznajú ako autora knihy Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů. Prostredníctvom Internetu S. Hassan každodenne dostáva množstvo otázok, z ktorých tie najčastejšie, s jeho osobným dovolením, uverejňujeme:

PRAVDA SAMA

Aký je rozdiel medzi sektou a deštruktívnou sektou?

Deštruktívna sekta je charakterizovaná pyramidálne usporiadaným autoritatívnym režimom, ktorý je ovládaný jednotlivcom alebo úzkou skupinou ľudí. Používanie podvodu pri nábore nových členov je samozrejmosťou. Ľudia pred vstupom nie sú oboznámení s tým, čo v skutočnosti skupina je, čomu naozaj verí a čo sa od nich očakáva v prípade, že sa aj oni stanú jej členmi. Pravidlom je takisto používanie rozličných techník kontroly myslenia udržiavajúcich svojich členov v závislosti a poslušnosti. Deštruktívne sekty sa snažia "klonovať" ľudí a urobiť z nich malé verzie vodcu sekty, pričom nerešpektujú ich ľudskú individualitu, kreativitu a osobnú vôľu.

Naproti tomu pojem sekta označuje skupinu ľudí, ktorých spája spoločná viera a rituály odlišné od hlavných prúdov. V prípade, že sú ľudia schopní slobodne odhaliť celú doktrínu skupiny a jej praktiky a majú možnosť rozhodnúť sa odmietnuť členstvo bez strachu alebo trestu, nespadá táto skupina do kategórie behaviorálnej sekty. Samozrejme existujú aj skupiny, ktoré sú vo svojej podstate antisociálne (napríklad Ku-klux-klan alebo nacisti), ktoré otvorene hlásajú nenávisť a môžu byť právom považované za deštruktívne.

Sú všetky deštruktívne sekty náboženské?

Nie. Okrem náboženských siekt existujú aj terapeutické, politické a ekonomické. Deštruktívne vzťahy a deštruktívny psychologický vplyv môže mať miesto v malých skupinách (dokonca aj vtedy, keď iba jedna osoba kontroluje druhú), ako aj v skupinách, ktoré sa stávajú politickými celkami a môžu združovať milióny občanov (napríklad štát). Mnohé deštruktívne sekty zahŕňajú náboženské, politické, ako aj ekonomické iniciatívy.

Sú všetky rovnako nebezpečné?

Nie. Existuje široké spektrum medzi rôznymi organizáciami. Napríklad Óm Šinrikjó, japonská "nervovo-plynová" sekta, používala fyzické väzenie, nelegálne získané drogy a určité formy mučenia na to, aby indoktrinovala nových členov. Ľudia boli nútení vzdať sa všetkého majetku a prerušiť kontakty so svojimi rodinami a priateľmi. V prípade, že sa členovia snažili opustiť skupinu alebo oponovať jej vedeniu, mali byť zabití. Je to podstatne odlišné od veľkej skupiny rôznych "tréningových" programov, ktoré používajú iba hypnotické techniky, aby ľudia uverili, že vodca je "mesiáš" a prikazujú členom naverbovať celú svoju rodinu a všetkých priateľov.

▷ Je každá kontrola myslenia zlá?

Kontrola myslenia, ako som ju opísal vo svojej knihe, je zameraná na využitie poznania princípov psychiky. Myslím si, že veľa techník kontroly myslenia (hypnóza, vizualizácia, meditácia, modlitba, rituály, zmenené dýchanie a pod.) sa môže používať eticky a na prospech človeka, ak táto kontrola vychádza z vnútra jednotlivca a neexistuje skrytý úmysel podriadiť si ľudí a obrátiť ich silu na nejakú inú ľudskú bytosť. Mať pod kontrolou vlastnú myseľ znamená mať pod kontrolou vlastné správanie za účelom občasnej reflexie a skúmania a vôbec možnosti prístupu k informáciám, ktoré môžu byť kritické k vedeniu skupiny.

Moja najlepšia rada je zaujať "zvedavý, ale opatrný" postoj. Nebuďte hysterický, nestavajte sa do opozície alebo konfrontácie, nepýtajte sa, prečo je ten, ktorému chcete pomôcť, v sekte. Postavte sa do úlohy potenciálneho "člena" a snažte sa získať čo najviac informácií. Pýtajte sa priateľsky a trvajte na konkrétnych odpovediach. Neuspokojte sa s globálnymi generalizáciami, zahmlievaním alebo vyhýbavými odpoveďami. Pýtajte si nejakú literatúru, ale vyvarujte sa účasti na ich zhromaždeniach bez adekvátnej prípravy! Opakovane počúvam o ľuďoch, ktorí na to doplatili. Ak je skupina legitímna, obstojí aj pri pozornom skúmaní. Jej členovia prídu s informáciami sami a tieto informácie budú zodpovedať skutočnosti. Takisto nebudú vytvárať tlak na ľudí, aby sa záväzne zaviazali sekte a vstúpili do nej pred úplným odhalením všetkých skutočností a ani nebudú klamať či používať strach ako prostriedok na zotročenie nových členov. Získavajte informácie, ostávajte v kontakte, a čo je hlavné, snažte sa zapojiť dotyčnú osobu do objektívneho skúmania skupiny. Rozhovory s bývalými členmi, najmä s bývalými vodcami, môžu byť veľmi užitočné. Deštruktívne sekty ponižujú bývalých členov, ktorí majú kritický postoj, a vymýšľajú príbehy, ktoré ich vykresľujú ako nespoľahlivých. A to môže byť niekedy dôležitým impulzom k tomu, aby váš príbuzný či priateľ uvidel aj tú skrytú tvár sekty a správne sa rozhodol.

> Podľa Internetu preložil DALIBOR PERAŠIN

(http://www.shassan.com/faq.htm)

V tejto rubrike chceme dať priestor Vašim úvahám a postrehom korešpondujúcim s ťažiskovou témou nášho časopisu. Nasledovné zamyslenie je o tom, ako nás môže nechuť k samostatnému rozhodovaniu priviesť k podriadenosti a poslušnosti autorite – často vodcovi sekty.

Pokušenia, ktoré sú v más

Nedávno som mal možnosť prednášať v stredných školách o náboženských sektách. Pri jednej prednáške som študentom položil otázku, koľkí z nich si myslia, že sa ich problém siekt netýka a že by nikdy v nijakej sekte nezakotvili. Ruku zdvihla viac ako polovica z prítomných asi šesťdesiatich študentov, ktorí tak dali najavo, že sekty nie sú pre nich ničím príťažlivé. Ale je to tak aj v skutočnosti?

Dr. Vojtíšek z českej Spoločnosti pre štúdium siekt a nových náboženských smerov hovorí, že ľudia, ktorí podľahli niektorej sekte, v skutočnosti podľahli akýmsi pokušeniam, ktorým sme všetci vystavení. Takýchto pokušení je mnoho. Nie je tu priestor pre to, aby sme sa všetkými zaoberali, ale dovolím sa pozastaviť u jedného z nich – u pokušenia preniesť rozhodovanie o svojom živote na niekoho iného.

Ako príklad nám poslúži Cirkev zjednotenia, známa skôr pod názvom moonisti (podľa svojho zakladateľa reverenda S. M. Moona), ktorá sa do vedomia širokej verejnosti zapísala organizovaním hromadných svadieb. Moonisti si svojho životného partnera nevyberajú sami, vyberá im ho ich vodca, ktorý ako jediný na svete má tie "božské" danosti, ktorými je schopný rozpoznať, aký partner či partnerka je pre adepta ženby či vydaja najvhodnejší. Pripomeňme si v tejto súvislosti, že reverenda Moona nasledovníci označujú ako "pravého otca" a spolu s jeho štvrtou manželkou Vak Ja Han, "pravou matkou", založili "jedinú pravú a dokonalú rodinu na svete". A s každým, kto sa k nim pripojí a stane sa ich nasledovníkom, zakladajú novú dokonalú rasu tu na Zemi. Túto novú rasu tvoria príslušníci rôznych národností a etník. A tak je úplne samozrejmé, že napríklad Slovák si vezme za ženu Japonku, Angličan Kórejku atď. Novomanželia sa niekedy vidia až v deň svadby a dochádza tak často ku kurióznym situáciám, keď sa manželský pár po slávnostnom obrade odoberie do priľahlých parkov Olympijského štadióna (v roku 1995 sa takéto podujatie konalo v Soule) a so slovníkom v ruke zisťuje národnosť svojho partnera a reč, ktorou hovorí.

Je to absurdné? Je to niečo, čo sa nás rozhodne nemôže týkať? Domnievam sa, žiať, že to tak nie je. Položme si otázku, kto z nás rád robí v živote akékoľvek rozhodnutia? Asi málokto. Napriek tomu sme nútení robiť rozhodnutia, často veľmi závažné, a výber životného partnera takýmto závažným rozhodnutím určite je. Neradi sa rozhodujeme a neradi na svojich bedrách nesieme zodpovednosť a tak je pre nás lákavé, ak niekto rozhodne za nás. A ak je ten niekto ešte navyše človek "zoslaný od Boha", radi si necháme od neho poradiť. A mnohí náboženskí vodcovia (či skôr zvodcovia) sa do role výhradného radcu radi dosadia a akékoľvek obťažné a zložité rozhodnutia za nás s potešením urobia.

JIŘÍ KOUBEK

4 ➤ Jablko sváru - scientológia

Americké ministerstvo zahraničných vecí začiatkom roka vo výročnej správe o dodržiavaní ľudských práv kritizovalo Nemecko za kroky proti scientologickej cirkvi, ktorá vyhlasuje, že v tejto krajine má 30 000 členov. Aj ministerka zahraničných vecí USA Madeleine Albrightová sa počas návštevy Nemecka zaujímala o tento spor. Skupina asi troch desiatok hollywoodskych hviezd, medzi ktorými bol napríklad herec Dustin Hoffman, v januári 1997 zverejnila otvorený list kancelárovi Helmutovi Kohlovi, v ktorom obvinila Nemecko z organizovaného prenasledovania scientologickej sekty a prirovnala to k nacistickej perzekúcii. Kancelár odmietol na výzvu reagovať. Po minuloročnom oznámení, že sekta bude pod kontrolou rozviedky, scientológovia opäť obvinili nemeckú vládu z používania "gestapáckych praktík". V tejto afére medzi Washingtonom a Bonnom však nemecký minister zahraničia Klaus Kinkel

odmieta výhrady ako bezdôvodné. Podľa niektorých pozorovateľov ide čiastočne o kultúrny spor, pretože sekty typu scientológov alebo Svedkov Jehovových, ktoré vznikli v USA, vníma americká spoločnosť ako nespochybniteľný prejav náboženskej a individuálnej slobody. Naopak, Európa nerada prijíma psychologicko-manipulačné techniky týchto cirkví kombinované s významnými finančno-majetkovými aktivitami. Nemecko sa však musí držať medzinárodného práva, to znamená, že bude musieť predložiť dôkazy o machináciách scientológov. A aj v prípade takýchto dôkazov nebude môcť zasahovať proti sekte ako celku, ale len proti jednotlivým členom. Inak sa bude pobúrenie v USA nad postojom Bonnu k scientológom stupňovať.

ROMAN KEBÍSEK (Prevzaté z denníka Práca)

4

Sekty – fenomén na prahu tretieho tisícročia (1)

Pojem

Výraz sekta nie je neutrálny, ako keď sa povie cirkev, alebo náboženská spoločnosť. Tento výraz v bežnom jazyku funguje ako vecné označenie, ale aj ako vyjadrenie nesúhlasu. Jeho expresívny ráz je zrejmý z toho, že nikto o svojej vlastnej náboženskej spoločnosti nepovie, že je to sekta a nikto sám seba neoznačí za sektára. Ak chceme používať tento výraz v serióznych textoch, musíme sa postarať o to, aby nemal funkciu nadávky. Inými slovami, musíme - ak je to možné - presne vymedziť obsah tohto termínu.

Prvé priblíženie nám môže poskytnúť etymológia. Tu však nie sú odborníci jednotní, či je základom latinské sloveso sequo (nasledujem), alebo seco (režem, krájam, sekám a pod.). V prvom prípade by šlo o okruh nasledovníkov nejakej vodcovskej osobnosti, napr. o filozofickú školu alebo o politickú stranu, v druhom prípade by náboženská sekta bola oddelenou časťou väčšieho náboženského zoskupenia.

V každom rozvinutom náboženskom systéme dochádza k vnútornej diferenciácii. Jednotlivé vetvy sa medzi sebou uznávajú alebo neuznávajú. Aj v prvom prípade (napr. v budhizme) sa niekedy hovorí o sektách, ale v tomto prípade má to slovo iný význam než ten, o ktorom tu chceme ďalej hovoriť.

Falošné znaky sekty

Pred uvedením charakteristiky siekt pomocou znakov premyslených na základe súčasnej odbornej diskusje uvedjeme ako príklady niekoľko falošných znakov sekty. Niektorí ľudia, bohužiaľ, bez veľkého premýšľania používajú toto nelichotivé

Boj archanjela Michala s drakom (13. stor.)

slovo na spoločenstvo, ktoré im z nejakých dôvodov nevyhovuje. Náboženská spoločnosť rozhodne nie je sektou preto, že je početne *malá*. Sekta môže mať jednotlivých členov a môže ich mať stovky alebo tisícky. Niektorí nazývajú sektami všetky nové náboženské spoločenstvá v svojom okolí, lebo na nich ich náuka alebo ich praktiky, napr. obrady, pôsobia dojmom čohosi neobvyklého, až kuriózneho. To je veľmi subjektívne a ťažko použiteľné kritérium. Sekta môže bvť nová, ale môže byť na danom území hoci aj dlho prítomná a pritom môže pôsobiť veľmi všedne. Aj keď to znie absurdne, nájdeme v niektorých textoch ako znak sekty krajinu, z ktorej do nášho prostredia prichádza.

Pri tejto príležitosti je potrebné objasniť vzťah siekt k fenoménu tzv. nových náboženských hnutí. Je mylný názor, ktorý tieto dve skutočnosti stotožňuje. Mnoho z nových hnutí, ako sa ďalej ukáže, nemá ráz siekt, a naopak, niektoré sekty majú iný

pôvod: sú napr. deviáciami tradičných náboženstiev. K novým náboženským hnutiam zaraďujeme rôzne formy kresťanskej (cirkevnej i marginálnej), ale i mimokresťanskej spirituality, ktoré sa objavili a objavujú v posledných dvoch až troch desaťročiach. Je to reakcia na agnosticizmus a skepsu minulých generácií. Tento jav nachádzame najčastejšie v najmladšej generácii. Niektoré jeho prejavy sa vyznačujú širokou ekumenickou otvorenosťou, iné sú uzavreté, autoritárske a fundamentalistické. Je tu treba jemne rozlišovať.

Skutočné znaky sekty

Pri zodpovednej myšlienkovej práci na tému siekt sa nám ako prvý typický znak ukazuje náboženské autoritárstvo. Niektorí autori sa domnievajú, že je to jediný a rozhodujúci znak. Keby to tak

bolo, ľahko by sme vytvorili definíciu sekty. Domnievam sa. že situácia je zložitejšia. Ide o to, že prakticky v každom náboženstve funguje autorita. No v sekte jej sila presahuje každé rozumné hranice. Prejavuje sa to ďalšími doplnkovými charakteristikami, ktoré sú rozvinutím tejto základnej. Možno tiež povedať, že už nejde iba o autoritu, ale o moc nad ľuďmi. Sektárska autorita často zasahuje priamymi pokvnmi alebo nepriamvm vplvvom až do súkromia ľudí. Nie je to iba tak, že by určovala mravné normy, ale rozhoduje za členov sekty v jednotlivých manželských, rodinných, obchodných, zamestnaneckých a iných otázkach. V osobe sektárskeho vodcu alebo vedúceho skupiny, prípadne u vodcov nižších stupňov sa spájajú dva typy autority: noetická (autorita znalca) a deonmtická (autorita šéfa alebo veliteľa). Tieto dve autority bývajú v civilnom živote od seba oddelené.

Druhým znakom sekty je fundamentalizmus, ktorý môžeme charakterizovať ako neúmerné posilnenie autority textu, či už nejakej kánonickej knihy alebo nejakého doktrinálneho dokumentu. Zdôrazňuje sa božský pôvod posvätnej knihy a zabúda sa na jeho ľudské aspekty. Text sa chápe v jeho jednoduchom prvoplánovom význame a potreba exegetického sprostredkovania medzi dobou a prostredím, keď bol text napísaný a našou súčasnosťou, ostáva nepovšimnutá. Zabúda sa. že text rozvíja všetky svoje možnosti až vďaka hermeneutickej interpretácii.

Fundamentalizmus zodpovedá jednoducho na zložité otázky. Je to čiernobiele videnie sveta, ktorému pre život stačí niekoľko jednoduchých poučiek a pokynov. Fundamentalizmus v niektorých prípadoch prerastá až do bigotnosti a fana-

Ďalšou aplikáciou náboženského autoritárstva v sekte je jej uzavretosť. Normálna náboženská spoločnosť sa síce spolieha na pravdivosť svojej náuky a verí, že jej cesta vedie k spáse (či inak formulovanému cieľu duchovnej cesty). Sekta však zdôrazňuje, že má jedinú a celú pravdu a nikto iný pravdu nemá. Jej cesta je jediná pravá. Sekta je výlučná a samospasiteľná. Všetky ostatné smery vedú do skazy. Jedným slovom, sekta si sama postačuje. Uzavretosť sekty predstavuje neschopnosť a neochotu viesť dialóg. Druhí nám nemajú čo povedať. Okrem čisto pragmatických záležitostí býva často jediným kontaktom sektárov so svetom propagačná aktivita. No niektoré sekty sú uzavreté aj voči novým záujemcom. Nemajú náborovú aktivitu a prípadných kandidátov si vyberajú.

Posledným znakom sekty je selekcia informácií. Verejnosť a niekedy ani členovia nedostávajú informácie o všetkých aspektoch náuky, nemajú prístup na určité miesta, nepoznajú vyššie stupne organizácie. U niektorých siekt nie je známe ani ich sídlo. Schádzajú sa v súkromí v hlbokej konšpirácii. Tvpické je, že sekty nevystupujú na verejnosti pod svojím menom a nechajú sa zastupovať rôznymi tieňovými organizáciami, ktoré majú dôvervhodné názvy.

Keď spojíme uvedené prvky - autoritárstvo, fundamentalizmus, uzavretosť a selekciu informácií, vyjde nám analógia náboženského sektárstva s niečím, čo poznáme z mimonáboženskej sféry. Tieto znaky sú typické pre totalitné politické hnutia alebo totalitný systém. Môžeme teda povedať, že sekta je totalitná náboženská spoločnosť. Ale pretože fenomén totalitarizmu bol analyzovaný zatiaľ iba v politickej oblasti a na náboženské spoločnosti je použitý iba analogicky, nemôže poslúžiť pre vedecky hodnotnú definíciu sekty. Avšak sme si vedomí, že ide o náboženský extrémizmus a podľa tejto analógie vyhodnocujeme i nebezpečenstvo pre ľudskú dušu a nebezpečenstvo pre spoločnosť, ktoré zo sektárstva vyplýva.

ODILO I. ŠTAMPACH, OP

(V budúcom čísle sa autor zameria na jednotlivé skupiny siekt a nových náboženských smerov a na ich stručnú charakteristiku.)

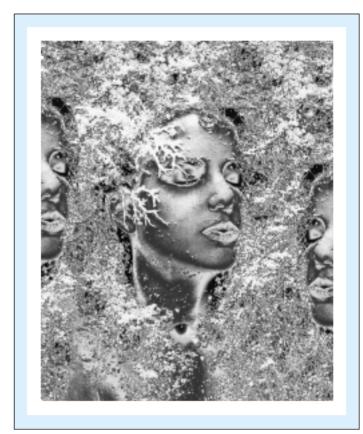

Doc. ThDr. Odilo Ivan **Štampach, OP** (*1946) - vvštudoval pedagogickú fakultu a tajne v podzemných kurzoch teológiu, doktorát získal v Poznani a habilitoval na Teologickej fakulte v Olomouci. Pôsobí na Jakobe, vyššej sociálnopedagogickej a teologickej škole, na Vyššej odbornej škole publicistiky. Inštitúte ekumenických štúdií a prednáša religionistické témy aj na Pedagogickej a Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Pôsobil na Katolíckej teologickej fakulte tejto univerzity a hosťoval i na iných teologických fakultách. Je členom mnohých redakčných rád a stálym prispievateľom religionistických a teologických časopisov, členom výboru Českej spoločnosti pre štúdium náboženstiev a Spoločnosti pre štúdium siekt a nových

náboženských hnutí, členom Českej sekcie Európskej spoločnosti pre katolícku teológiu a Českej kresťanskej akadémie. Napísal okrem iných tieto knihy: Sekty a nová náboženská hnutí, naděje a rizika; Malý přehled náboženství; Život. Duch a všechno (Duchovní proudy nového věku); Nástin ekumenické teologie.

New Age – sem zrodený zbeznádeje?

Prológ

Dňa 25. apríla 1982 priniesla väčšina amerických denníkov celostránkovú platenú reklamu, ktorej text obsahoval okrem iného aj toto vyhlásenie: "Svet mal dosť hladu, nespravodlivosti a vojen. Je tu odpoveď na naše volanie o pomoc: svetový učiteľ pre celé ľudstvo, KRISTUS, JE TU!" Propaganda bola sponzorovaná Tara centrom pod vedením ezoterika Benjamína Creama. Na tlačovej konferencii ku svojej kampani Cream povedal, že Maitreya (budhistický titul ezoterického Krista) sa verejnosti predstaví ešte pred príchodom leta.

O päť rokov neskôr prebehla globálna meditácia. Jej iniciátori jej dali vzletné meno *Harmonická konvergencia*. Viac ako dvadsaťtisíc stúpencov myšlienky *Nového veku* (New Age) sa zhromaždilo na posvätných miestach na celom svete k spoločnej meditácii. Entuziazmus zúčastnených pramenil z viery, že vysielaním spoločnej pozitívnej energie otvárajú brány pre príchod Nového veku...

Vek, ktorému mala Harmonická konvergencia otvoriť brány by mal byť vekom ducha, akýmsi novým stupňom vo vývoji kozmu, v ktorom ľudstvo na svojej vývojovej špirále dosiahne bod "božského vedomia" a kde sa neriešiteľné problémy vyriešia a ľudstvo vstúpi do *zlatého veku*. Po tejto "kozmickej udalosti", vďaka bohatej publicite a pričinením hollywoodskej herečky Shirley MacLainovej, ktorá doká-

zala vízie hnutia urobiť príťažlivými pre široké masy, sa hnutiu New Age podarilo vstúpiť do povedomia širokej verejnosti.

Lastovičky Nového veku prirodzene onedlho prileteli aj do Európy, nevynímajúc ani Slovensko. Ako príklad možno uviesť redakciu časopisu Gardénia, ktorá sa hneď na titulnej strane svojho periodika vyznáva, že sú jej blízke myšlienky hnutia New Age. Predajne s liečivými kameňmi, s ezoterickou literatúrou, ako aj s rôznymi pomôckami zabezpečujúcimi kontakt s

"Chcem milovať svojho blížneho nie preto, že ON je JA, ale práve preto, že ON nie je JA."

G. K. Chesterton

paranormálnym svetom vyrastajú v našich mestách a mestečkách ako "huby po daždi". Každoročne sa v Bratislave koná veľká *Ezoterická konferencia* (v Prahe *Transpersonálna konferencia*), ktorá má nemalú publicitu. Takmer vo všetkých kníhkupectvách môžete na pultoch nájsť knihy od popredných osobností hnutia – Helenou Petrovnou Blavatskou začínajúc a Fritjofom Caprom či Al Gorom končiac.

Na začiatku 90. rokov prebehol v bývalom Československu novinami aj televíziou

veľký spor týkajúci sa Mahariši Maheš Jogiho a jeho "svetového všelieku" – Transcendentálnej meditácie. Spor eskaloval článok vo Fórume (týždenníka vtedajšieho Občianskeho fóra), v ktorom pražská hradná komisia varovala pred manipulačným pôsobením "démona 20. storočia" (článok takto tituloval Maharišiho a jeho "vedeckú" metódu). Podľa spomínaného článku predsedníčka hradnej komisie zomrela na srdcovú príhodu krátko potom, čo telefonicky ohlásila, že bol na ňu vedený útok nefyzickými silami...

Akokoľvek, bašty komunistického ateizmu okolo nás padli a do otvoreného priestoru demokracie vlietajú akési "prečudesné preludy", ktoré akoby sa zrodili "v šere alchymistických laboratórií".

Leto roku 1982 dávno pominulo, Maitreya neprišiel, ezoterický Kristus neprevzal moc nad svetom. Po uliciach včerajšieho dňa však v ústrety zajtrajšiemu ránu kráča čoraz viac ľudí so snívajúcimi očami. Svet je znova mladý a zasnený. Aký sen sa mu to vlastne sníva? Povedie nás k pravde či k preludom, k dobru či k zlu, k Bohu či k prázdnote? Podarí sa tento nový výlet do absolútna? Nezmení sa nám "snový anjel" pred očami znova na celkom obyčajného démona? Na úvodné otázky odpovie čas, my sa zatiaľ obmedzíme iba na základné odpovede na otázky, čo chce a čo v skutočnosti je hnutie New Age.

História hnutia New Age

Z historického hľadiska možno hnutie nazvať neognosticizmom. Nadväzuje na tú menšinovú, elitnú a v mnohých obdobiach skrytú tradíciu, s ktorou sa vyrovnávalo rané kresťanstvo a voči ktorej sa formulovali základné články starokresťanskej ortodoxie. Tento prameň bol najsilnejší v gnostických obciach prvých storočí a neskôr, v inej forme, prežíval v Plotinovom neoplatonizme. V stredoveku bol oživovaný v myšlienkach alchymistov a v skrytej podobe pretrvával v tajných bratstvách templárov či rozenkruciánov. V období romantizmu žil v myšlienkach nemeckých literátov a filozofov. Už títo intelektuáli začali objavovať svoju myšlienkovú príbuznosť s duchovnou tradíciou a s metafyzickými systémami hinduistickej Indie.

Priamou pramatkou hnutia New Age je však až Teozofická spoločnosť, ktorú v Spojených štátoch v roku 1875 založila Ruska Helena Petrovna Blavatská. Dodnes majú medzi stúpencami hnutia veľký vplvv knihy jej žiačky Alice Baevovej. Pravým autorom jej dvadsiatich piatich kníh, ktoré údajne napísala okultnou metódou automatického písania, by podľa nej mal byť tibetský majster Dihwal Khul. Teozofia chápe svet ako spirituálnu evolúciu. Evolúcia je riadená skrytou duchovnou hierarchiou a v kľúčových obdobiach histórie na svet posiela avatarov - duchovných majstrov, akými vraj boli Mojžiš, Krišna, Budha, Ježiš Kristus či Mohamed. Teozofi očakávajú externalizáciu hierarchie. Očakávajú príchod veľkého duchovného učiteľa pre celé ľudstvo - Maitreyu - Krista. Vyhlásenie Benjamína Creama citované na začiatku pochádza z týchto prameňov.

V 60. rokoch nášho storočia našla teozofia svojich obdivovateľov v "deťoch kvetov", ako predtým nazývali prívržencov hnutia hippies. Tí si zase, inšpirovaní svojimi vodcami Timoty Learom, profesorom Alpertom alias Ram Dassom a A. Huxleym, našli cestu do exotickej Indie, a to práve v čase, keď hinduizmus začal prežívať svoju renesanciu v hnutiach rôznych guru. Najprv cestovali "deti kvetov" do Indie, potom zasa guru do Ameriky a Európy. Priekopníkmi hinduistickej misie v západnej civilizácii sa stali Mahariši Maheš Jogi

(známy chvíľu aj ako guru skupiny Beatles) a Swami Prabhupada (zakladateľ hnutia Hare Krišna). Napokon sa potôčiky alternatívnej subkultúry v 70. rokoch zliali s veľkým prúdom Hnutia ľudského potenciálu. Americký sen o úspechu, zdraví a bohatstve sa tu spojil s gnostickou a hinduistickou spiritualitou do mnohofarebného a protirečivého javu, ktorý napokon dostal meno New Age.

Organizácia hnutia

Zo sociologického hľadiska je hnutie priamym protipólom centrálne organizovaných spoločností, akými sú napríklad Svedkovia Jehovovi. Hnutie nemá centrum, nemá pyramídovo usporiadanú hierarchiu ani nijakú ohraničenú identitu. Je založené na spolupráci ľudí, ktorí v niektorých oblastiach môžu mať protichodné názory. Často sú za stúpencov označovaní i ľudia, ktorí o tom nevedia, a pravdepodobne by s hnutím nechceli mať ani nič spoločné. Sociologická tvár hnutia je teda rozsiahla megasieť vzťahov - sieť sietí spájajúca najrozmanitejšie skupiny a jednotlivcov bez toho, aby ich zaväzovala alebo nejakým spôsobom riadila.

Srí Chinmoy pred Kongresom USA

Vedecká tvár New Age

Hnutie New Age má svoju intelektuálnu elitnú tvár a má aj svoju ľudovú primitívnu tvár. Čím sa hnutie stáva ľudoveiším. tým viac sa elita a masa od seba vzďaľujú. Elita sa stále menej hlási k hlavnému prúdu, hlavný prúd sa však o to viac hlási k elite. Tento rozpor je daný tým, že pre priemerného stúpenca New Age sú veľkým a nepostrádateľným stimulátorom populárno-vedecké teórie. Človek očarený myšlienkami tohto hnutia totiž potrebuje mať pocit, že sa ocitol na špici civilizačného vývoja.

Veda takmer vo všetkých svojich odboroch naráža na fenomén vedomia ako nezávislej veličiny pri popisovaní fungovania prírody. Nové vedecké objavy (napríklad v oblasti nukleárnej fyziky, genetiky, pri výskumoch pôvodu života či pri výskumoch mozgu) stavajú vedcov pred záhadný vesmír, veľmi odlišný od naturalistického vesmíru 19. storočia. Samozrejme mnohí sa pokúšajú z nových šokujúcich vedeckých poznatkov vyvodzovať filozofické závery. Jeden zo silných prúdov filozofie predstavujú práve vedci filozofi, ktorým sú blízke myšlienky New Age. Ak pozitivistickí filozofi 19. storočia túžili dokázať, že všetko je hmota, filozofi hnutia New Age túžia dokázať, že všetko je vedomie.

Za všetkých tu spomeniem tých najprominentnejších: R. Sheldrek so svojou teóriou morfogenetických polí v knihe Tao prírody, F. Capra so svojím Tao fyziky, J. Lovelock so svojou teóriou Gaja. Zatiaľ čo prví dvaja sa radi nechávajú spájať s týmto hnutím, J. Lovelock je hnutím iba využívaný. Teóriu o zemi ako o živom vzájomne prepojenom organizme odmieta spájať s predstavou, že zem je vedomá bytosť, ktorú treba uctievať ako bohyňu. (Totiž až tam vizionári hnutia New Age jeho nevinnú teóriu posunuli.)

To, ako radi zaratúvajú stúpenci hnutia medzi svojich ľudí prominentných vedcov som zažil počas rozhlasového dialógu venovanému tejto téme. Môj oponent bez zábran vyhlásil, že jedným z najznámejších predstaviteľov hnutia bol Albert Einstein. (Chudák Einstein by sa musel "ešte raz narodiť", aby to stihol! No ak by zostal tým, čím bol - vedcom v klasickom zmysle slova - hnutie New Age by z neho veľkú radosť nemalo...)

Okrem prírodných vied sa myšlienky hnutia New Age veľmi dobre zakoreňujú aj v oblasti psychológie a pedagogiky. V psychológii k nim inklinujú dve veľké asociácie: Asociácia pre humanistickú psychológiu a Asociácia pre transpersonálnu psychológiu. Nové prúdy vyrastajú z odkazu C. G. Junga a A. Maslowa. Oproti freudovskej predstave determinovaného patologického človeka, transpersonálna psychológia stavia predstavu nedeterminovaného človeka - potenciálneho boha. Jedným zo známych predstaviteľov tohto prúdu v psychológii je Stanislav Grof, psychológ českého pôvodu, ktorý vytvoril metódu holotropného dýchania.

Pre klasickú vedu tieto nové prúdy predstavujú výzvu v podobe koncepcie takzvanej "subjektívnej vedy". Veda doteraz verila, že pracuje s objektívnymi faktmi. Objektivitu pozorovaných javov mali zabezpečovať meracie prístroje. Koncepciu subjektívnej vedy prvýkrát nastolil Timoty Leary, keď robil výskum účinkov LSD a Meskalinu tak, že ich aplikoval na sebe. Pozorovania, ktoré takýmto spôsobom získal, interpretoval ako vedecké. Spor medzi klasickou a subjektívnou vedou je neriešiteľný. Ak by bol koncept subjektívnej vedy prijatý vedeckou komunitou, znamenalo by to koniec vedy v jej klasickom poňatí, čo sa s veľkou pravdepodobnosťou nikdy nestane. Spor medzi vedou a paravedou bude teda pravdepodobne aj naďalej pokračovať.

Duchovná tvár New Age

Pristúpme však k podstate. Čo sa za touto mnohotvárnou rozmanitosťou, ktorou hnutie New Age je, vlastne skrýva? Existuje niečo, čo majú tieto rôzne prúdy spoločné? Ak existuje nejaký dôvod pre spoločnú identitu, tak je to predovšetkým istý typ spirituality. Pokúsim sa ju pomenovať niekoľkými menami: *panteistická, monistická, subjektivistická a evolučná.*

"...Chcem milovať svet nie ako svoj obraz v zrkadle, ale ako muž miluje ženu, práve preto, že je odlišná."

G. K. Chesterton

Panteistická spiritualita

Význam slova pan je všetko, Theos znamená Boh. Panteizmus je teda viera, že všetko je Boh. Na rozdiel od židokresťanského teizmu, v panteizme neexistuje rozdiel medzi nestvoreným bytím Boha a stvoreným bytím prírody. Vzťah Boha k svetu nie je analogický so vzťahom sochára k soche či dramatika k postavám drámy, vzťah Boha k svetu je analogický so slnkom a jeho lúčmi. Už spomínaný Benjamín Cream to vyjadril takto: "Z istého pohľadu sa dá povedať, že niet takej veci ako Boh, Boh neexistuje. Na druhej strane však z iného pohľadu neexistuje nič iné iba Boh – len Boh existuje... Všetko je Boh. A pretože všetko je Boh, Boh neexistuje."

Monistická spiritualita

Monizmus sa zasa dá zhrnúť do vety: "Všetko je Jedno". Podľa tejto teórie svet nevznikol stvorením a na začiatku súcna nie je pozitívny čin Stvoriteľa, ktorý z lásky vytvoril od seba odlišné bytosti a dal im pozitívnu a reálnu existenciu, ale tajomná katastrofa vo vnútri Boha. Jediné, božské vedomie, ktoré bolo na počiatku sa rozpadalo do množstva oddelených individuálnych bytostí. Spasenie pre monistu spočíva v návrate z iluzórnej individuálnej bytosti k pôvodnému božskému nedeliteľnému celku. Z tohto pohľadu všetky rozdielnosti sú iluzórne: Vzťah Ja a Ty je iluzórny. Swami Vivekananda o tom píše: "Ja som tebou, ty si mnou, preto keď ťa oslovujem, oslovujem samého seba, a oslovujúc samého seba oslovujem teba. Rozdiel medzi dobrom a zlom je iluzórny." "Sily zla", hovorí Benjamín Cream, "sú samozrejme súčasťou Boha. Nie sú od seba oddelené. Všetko je Boh.

Najhĺbší protiklad ku kresťanskej spiritualite predstavuje sebadeifikácia, ku ktorej každý monista nezvratne smeruje. Staroindické Upanišády to vyjadrili v krátkej vete: "Môj atman je Brahman". "Moje pravé Ja je Božstvo". Stanislav Grof to zas vyslovil inak: "Boh je božské v človeku". Tu New

Age najjasnejšie prejavuje svoje gnostické dedičstvo. O sebaobjavení v antickej gnóze píše H. J. Ruppert toto: "V mnohých antických gnostických spisoch sa stále znovu zdôrazňuje, že človek si uvedomí božskosť svojho ja a že v tejto gnóze (v tomto uvedomení) spočíva samotné vykúpenie."

V protiklade k monistickému mystikovi, kresťanský svätec považuje pokušenie k sebazbožstveniu za najtemnejší, diabolský hlas vo svojom vnútri. Jeho duchovná cesta spočíva v úniku od kozmickej pýchy sebazbožstvenia k spojeniu s Bohom v pravej láske. Kresťanský mystik hľadá a nachádza spojenie s Bohom, zúčastňuje sa na Božom živote, rodí sa z Boha, pričom jeho individualita nezaniká. Boh zostáva Bohom a človek zostáva človekom. Jednota, ktorá medzi nimi nastáva, má meno *LÁSKA*.

Na druhej strane ku skutočnej láske v univerze monistického mystika nemôže dôjsť. "Chcem milovať svojho blížneho nie preto, že ON je JA, ale práve preto, že ON nie je JA", píše Chesterton a dodáva: "Chcem milovať svet nie ako svoj obraz v zrkadle, ale ako muž miluje ženu, práve preto, že je odlišná. Keď sú duše odlišné, láska je možná, keď duše sú len jedno univerzálne ja, láska možná nie je".

Subjektivistická spiritualita

Spiritualita New Age je teda logicky subjektivistická. Najlepšie to vyjadruje pre hnutie typická fráza: "Každý je tvorcom svojej vlastnej reality". Čo sa tým myslí, najlepšie ilustruje Shirley Mac Lainová, keď píše: "Právom som mohla povedať, že som stvorila Sochu slobody, čokoládové tyčinky, Beatles, terorizmus či vojnu vo Vietname. Nemohla som povedať, či tieto veci vnímal okrem mňa ešte niekto iný, keďže existovali len v mojom sne."

"...Keď sú duše odlišné, láska je možná, keď duše sú len jedno univerzálne ja, láska možná nie je."

G. K. Chesterton

Sekty v 2. storočí:

Táto rubrika encyklopedickou formou predstavuje najznámejšie kresťanské sekty a ich bludné náuky, ktoré sa v priebehu dvoch tisícročí šírili. História sa v mnohom opakuje, preto táto prechádzka po minulosti bude iste zaujímavá a poučná aj pre súčasnosť.

Montanizmus

Túto sektu založil v maloázijskej Frýgii okolo roku 170 prorocky zanietený Montanus, pôvodne kňaz bohyne Kybely, ktorý po svojom prestupe na kresťanstvo vystupoval ako paraklét (bol presvedčený, že na ňom spočinul Duch Utešiteľ). Montanisti očakávali v najbližšej budúcnosti nový príchod Mesiáša a pripravovali sa naň prísnou askézou. Ich učenie však vybičovalo apokalyptické nadšenie až k chorobným prejavom. Na rozdiel od ostatných pokrstených mali ako "naplnení duchom" v Cirkvi elitárske postavenie. Seba nazývali ľud duchovný (pneumatici) a ostatných pokladali za ľud duševný (psychici). Turíce slávili ako hlavný sviatok. Boli nezmieriteľní k akémukoľvek odpadlíctvu a návrat do Cirkvi neumožňovali ani po účinnej kajúcnosti. Montanizmus, ktorý sa rýchlo rozšíril v celej Rímskej ríši, bol Cirkvou v 3. stor. odmietnutý, avšak toto hnutie prežívalo v Malej Ázii až do 5. stor. Ku koncu svojho života ním bol ovplyvnený aj Tertulián.

Adopcianizmus

Adopcianizmus, alebo aj dvnamický monarchizmus, bol takisto maloázijského pôvodu. Jeho prvým známym stúpencom bol Theodotos Skyteus, ktorý učil, že Boh svojím Duchom spočinul na človekovi Ježišovi. Hlavnou tézou adopcianizmu je: Kristus sa narodil ako *psylos antropos*. Žil zbožne. Pri krste v rieke Jordán na neho zostúpil vlastný Kristus ako Duch a dal mu dynamis, silu na konanie zázrakov. Tým sa však nestal Bohom. Nanajvýš možno pripustiť, že sa ním stal po vzkriesení. Pre antiochijského biskupa Pavla zo Samosaty, ktorý neskôr rozvinul adopciánske učenie, Kristus neprišiel zhora, nebol inkarnovaným Logom. Jeho zvláštnosť spočíva v jeho vôli, ktorá chcela vôľu Božiu. Preto mu môžeme vzdávať božskú poctu, ale len za predpokladu, že sa Bohom stal, teda že ním od počiatku nebol. Cirkev biskupa Pavla v roku 268 v Antiochii odmietla a o rok neskôr ho zosadila a exkomunikovala. Na západe bol adopcianizmus odmietnutý v prospech modalizmu, na východe v prospech christológie Loga. Táto bludná teologická náuka však pretrvala a vyvrcholila až v 8. storočí.

Podľa Encyklopédie náboženství a 12 století cirkevních dějin spracoval B. RAKOVSKÝ

Pre zástancov hnutia New Age sú jediným kľúčom k pravde skúsenosti nadobúdané v zmenených stavoch vedomia. Akákoľvek metóda, ktorá uvádza človeka do alternovaných stavov vedomia je legitímna, vrátane drog či experimentovania so sexom. V etike sú stúpenci hnutia príznačne relativistickí. Každý si tvorí svoj vlastný autonómny hodnotový systém. Neexistuje pre nich nijaký "mravný zákon nad nami", ako tomu veril svojho času Emanuel Kant. Nikto nemá právo vnucovať inému človeku svoj hodnotový systém. Treba zdôrazniť, že aj v tomto bode kresťanstvo, hlásajúce objektívne historické zjavenie a objektívny rozdiel medzi dobrom a zlom, zastáva protikladný postoj.

Evolučná spiritualita

Svoju tvár hnutie New Age nezískalo zo starobylých gnostických ideí, ale zo svojich evolučných vízií. Tu sa myšlienky starovekej Indie spájajú s evolučným mýtom západnej civilizácie. Okrem už spomínanej teozofie a jej predstavy duchovnej evolúcie, veľkou inšpiráciou pre vízie hnutia New Age bolo dielo Teilharda de Chardina.

Sny hnutia New Age

Podľa väčšiny stúpencov hnutia sa ľudstvo dnes nachádza v bode "megakrízy". Problémy nahromadené civilizačným procesom sú z hľadiska súčasnej kapacity ľudstva neriešiteľné. Naša generácia stojí na vrchole ihlanu. Buď sa vrhneme do priepasti, alebo absolvujeme tzv. "megaskok" do novej (duchovnej, božskej) sféry existencie. Stúpenci hnutia veria, že ľudstvo sa do onoho skoku vymrští, ak "kritické množstvo ľudí" prežije "transformáciu vedomia". Potom "božské ľudstvo" spojené v planetárnom vedomí uvoľní svoj neobmedzený potenciál a začne uskutočňovať svoje najsmelšie sny...

Predstava hnutia je spojená aj s astrologickými špekuláciami. Očakáva sa, že rok 2000 bude prechodom od *veku Ryby*

(kresťanstva) k veku Vodnára (novej spirituality). Utópia hnutia New Age má samozrejme aj predstavu globálnej vlády. Niektorí čakajú charizmatického vodcu typu Creamovho Maitreyu, iní svetový parlament. Po skúsenostiach s dvoma utópiami 20. storočia, fašizmom a komunizmom, aj priemerný človek dokáže predpokladať, čo by sa asi stalo, keby sa nakoniec nejaká skupina pokúsila takúto utópiu presadiť...

Záver

Hnutie New Age sa vzoprelo sladkej komfortnej beznádeji sekulárneho humanizmu. V mnohom predstavuje priamu reakciu naň. Oproti objektivizmu vedeckého veku stavia subjektivizmus mysticizmu, oproti vláde hmoty vládu vedomia, oproti uctievaniu strojov uctievanie prírody, oproti človeku, patologickému živočíchovi, stavia človeka – boha. Stáva sa, že ak človek v živote narazí na neriešiteľnú traumatizujúcu prekážku, v noci sa mu prisní sen, v ktorom ju zdanlivo prekoná. Hnutie New Age predstavuje kolektívny sen, ktorý sa zrodil z beznádeje, do ktorej nás zaviedol sekulárny humanizmus.

Toto snívanie stavia Cirkev pred výzvu: Čo máme robiť, aby sa snívajúci svet neprebudil do ešte hlbšej beznádeje? Akí máme byť, aby sa svet mohol prebudiť do nádeje "kráľovstva, ktoré nie je z tohto sveta"?

DANIEL PASTIRČÁK

Mgr. Daniel Pastirčák (* 1959) - absol-

vent Evanjelickej teologickej fakulty UK v Bratislave. V súčasnosti je kazateľom Cirkvi bratskej v Bratislave. Dlhší čas sa venuje štúdiu svetových náboženstiev a nových náboženských hnutí, ktoré potom hod-

notí z pohľadu svojho kresťanského presvedčenia. Na túto tému občas prednáša v kresťanských zboroch či na akademickej pôde.

 \dots 10 \dots

Skrytá, ale PRAVÁ TVÁR SIEKT Rozhovor s MUDr. Alojzom Rakúsom predsedom Psychiatrickej spoločnosti

Roznovor s MUDr. Alojzom Rakusom predsedom Psychiatrickej spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti - o príčinách celosvetovej invázie siekt a o ich deštruktívnych psychologických praktikách

➡ V súčasnosti sa odhaduje, že počet aktívne pôsobiacich siekt, nových náboženských smerov a kultov na celom svete dosiahol ohurujúce, mnohotisícové číslo. Je to odrazom čias, v ktorých žijeme. Aké sú podľa Vás konkrétne príčiny nebývalého rozmachu siekt?

Vo všeobecnosti je to najskôr určité duchovné vákuum, ktoré sa rozmáha najmä vo vyspelých západných civilizáciách. Toto vákuum je v značnej miere výsledkom ateizácie, ktorú sprevádza odklon od tradície založenej na kresťanskom (židovsko-kresťanskom) náboženskom a morálnom kultúrnom dedičstve. Viera v pokrok - toto náboženstvo moderných čias - však nedokáže človeka uspokojiť, ak je konfrontovaný s neočakávanými, no čoraz zreteľnejšími vedľajšími účinkami tohto pokroku - devastáciou životného prostredia, zbedačovaním celých svetadielov, stratou individuálneho zmyslu života a odcudzením. Životnému štýlu, ktorý mu ponúka konzumná spoločnosť, chýbajú hodnoty, o ktoré by sa mohol v krízových situáciách naozaj oprieť. Človek prahne po kvalite života, ale nevie si vážiť samotný život, túži po slasti, ale nechápe zmysel odriekania a utrpenia, chce maximálnu slobodu, ale zabúda na zodpovednosť. A tak človek stráca

orientáciu, bez ktorej však ťažko môže byť spokojný. Ak v takejto vnútornej nespokojnosti stretne niekoho, kto mu sľubuje jednoduché riešenie, je vo veľkom pokušení podľahnúť. Najmä ak sa to riešenie predkladá ako nové. Sme totiž takí zmanipulovaní vierou v pokrok, že sa často ani nezamýšľame nad tým, či nové je ai lepšie. Nechceme sa vrátiť k tradícii ("tá už zlyhala" sugerujú nám). A to je priestor pre pôsobenie siekt, nových náboženských smerov a kultov. ⇒ Aké charakterové skupiny ľudí a v akom psychickom stave sekty najčastejšie oslovujú a získavajú do svojich radov?

Nemyslím si, že by jestvovala dajaká špecifická charakterová štruktúra ľudí, ktorá by ich predurčovala na to, že podľahnú sektám. Skôr sa zdá, že existujú určité krízové obdobia života či krízové životné situácie, v dôsledku ktorých človek stráca istotu vo svojej dovtedajšej orientácii

a stáva sa bezbrannejší voči vonkajšej manipulácii, a teda aj voči pôsobeniu siekt (preto sú vďačnými prijímateľmi aktivity siekt zvlášť mladí ľudia). Nešpecificky tu však nepochybne zohráva úlohu aj spomínaná kríza hodnôt, ktorá sprevádza kultúru súčasnej západnej civilizácie.

➡ Mohli by ste sa aspoň v krátkosti zmieniť o metódach, ktoré sekty používajú?

Bude asi vhodné odlíšiť "typické" sekty, ktoré fungujú prostredníctvom priameho kontaktu svojich členov a jasne sa vyčleňujú z ostatného spoločenstva ako osobitne vyvolená skupina, aj keď sa zároveň usilujú o nábor nových členov. Pri nábore nových členov spravidla ponúkajú nielen "zaručené" riešenie konkrétnych problémov indivídua, ale poskytujú mu aj nevídanú ľudskú podporu, hrejivú atmosféru pri stretnutiach a pocit nezištnej osobnej zainteresovanosti. Mnohí členovia siekt si na toto obdobie spomínajú ako na jedno z najradostnejších období života. Až neskôr si sekty človeka čoraz viac podmaňujú

rôznymi prostriedkami psychickei manipulácie tak, aby sa slepo podroboval autoritárskej mocenskej štruktúre sekty (obvykle so žijúcim charizmatickým vodcom na čele) a jej rigidným, nemenným pravidlám.

Na druhej strane však jestvujú oveľa voľnejšie fungujúce sektárske hnutia, ktoré si nárokujú plniť funkciu nových celosvetových náboženstiev. Typickým predstaviteľom je v súčasnosti hnutie New Age (Nový vek). Toto rôznorodé hnutie bez špeciálnej organizačnej štruktúry je z filozofického a teologického hľadiska akousi zmesou panteizmu a zbožšťovania človeka. Je zároveň návratom k inovovaným pohanským tradíciám a kultom, obratom k náboženským kultom a praktikám Východu, znovuobjavovaním okultizmu, mágie a iných zdrojov ezoteriky, pričom sa - využívajúc nedokonalosť a neúplnosť vedeckého poznania sveta usiluje o zdanie vedeckosti hľadaním akýchsi metaforických analógií medzi rôznymi vedeckými teóriami (napr. v oblasti modernej fyziky) a svojou ideológiou. Prispieva tým k nárastu celkového relativizmu nielen v poznaní, ale i v hodnotovej orientácii súčasného človeka. (Tým nepriamo napomáha aj šírenie iných siekt.) Pri svojom šírení

sa ideológia tohto hnutia opiera navvše o metódy masového ovplyvňovania. Všimnime si nielen jestvujúcu záplavu ezoterickej literatúry, ale aj pôsobenie masmédií, najmä televízie (filmy s magickou tematikou, s postavami zo záhrobia, s mimozemšťanmi, či s prirodzene nevvsvetliteľnými záhadami - napríklad známy seriál Akty X). Vytvára sa tým spoločenská atmosféra alebo mentalita, ktorej aj vzdelaný človek môže podľahnúť.

▷ Najčastejším javom, ktorý pozorujeme na ľuďoch, ktorí vstúpili do niektorej zo siekt, je ich ťažkopádna komunikácia s okolitým svetom, ba dokonca i s naibližšími priateľmi či rodinnými príslušníkmi. Takýto človek je pohltený sektou, ktorá sa mu snaží vypĺňať a organizovať voľný čas a o všetko ostatné stráca živý záujem. Čo sa s ním konkrétne deje, aký deštruktívny proces napáda integritu jeho osobnosti?

Je to v značnej miere práve dôsledok toho, že sekta sa mu usiluje vyplniť a organizovať všetok (nielen voľný) čas, čo spôsobuje, že človek sa nemá kedy zaoberať úvahami o správnosti toho, čo sa s ním deje. No je to zároveň aj jedna z ciest psychickej manipulácie. Tým, že sa podľa určitého rozvrhu naplánuje správanie človeka, mení sa automaticky aj spôsob jeho myslenia a emočného prežívania. Ide o mechanizmus, ktorý je v psychológii známy z teórie kognitívnej disonancie - človek nie je schopný dlhodobo zvládať nesúlad (disonanciu) medzi svojím správaním, myslením (názormi, racionálnym hodnotením skutočnosti) a emóciami (citovým vzťahom ku skutočnosti), teda medzi tými zložkami psychiky, ktoré rozhodujúcim spôsobom determinujú identitu človeka. Ak sa zmení

jedna z týchto zložiek, nastáva zodpovedajúci posun aj v ostatných dvoch, aby sa zmenšil nesúlad medzi nimi (funguje tu akýsi nevedomý mechanizmus obrany pred vnútorným, intrapsychickým konfliktom, ktorým by tento nesúlad človeka enormne zaťažoval). Hoci sekty nezanedbávajú ani ovplyvňovanie myslenia a emotivity indivídua, ovplyvňovanie správania (napr. aj vypĺňaním a organizovaním času) sa ukazuje ako obzvlášť efektívna metóda jeho manipulácie. Výsledkom je zmena identity človeka. Zmenená identita potom spôsobuje, že človek stráca svoje dovtedajšie sociálne väzby a spôsoby reagovania. Dokonca aj pri komunikácii s bývalými priateľmi a príbuznými (ktorých nezriedka odvrhuje) sa objavujú bariéry, ktoré pravdepodobne zodpovedajú tomu, čo ste nazvali ťažkopádnou komunikáciou.

Aké ďalšie príznaky či následky badať na ľuďoch, ktorí uverili a naplno sa oddali sekte?

Azda najzávažnejším následkom je práve zmienená zmena identity. Jej príznakmi sú však nielen komunikačné bariéry s okolitým svetom, ale predovšetkým fenomén, ktorý by sa dal nazvať závislosťou od sekty. Svojimi charakteristikami je podobný chorobnej drogovej závislosti. Všetko sa prehodnocuje a reinterpretuje v zhode s indoktrinovanými požiadavkami sekty, ktoré sa stávajú centrom a zmyslom života. Práve preto sa niekedy takéto sekty a kulty označujú ako deštruktívne (deštruujú pôvodnú identitu človeka a prostredníctvom novoindoktrinovanej identity ho robia natoľko závislým od sekty, že človek stráca svoju slobodu).

Iným znakom, ktorý charakterizuje príslušníkov deštruktívnych siekt je ich nekritickosť voči tomu, že by mohli

byť zmanipulovaní, a preto sa im dá len veľmi ťažko pomôcť. Akékoľvek naliehanie v tomto smere ich obyčajne iba utvrdzuje v "sektárskom" presvedčení a zvyšuje ich závislosť od sekty. (Práca s nimi si preto vyžaduje osobitný prístup, ktorý sa dakedy pomerne príhodne označuje ako deprogramovanie.)

⇔ Svetová verejnosť bola už viackrát šokovaná správou o masových samovraždách členov niektorých siekt. Na základe čoho je vôbec možné dohnať ľudí až k takeito absurdite?

Prípady masových samovrážd členov niektorých siekt sú ukážkou, kam až môže ľudí doviesť príslušnosť k týmto sektám. Pre bežného človeka ie takáto absurdita ťažko pochopiteľná. Ukazuje však nielen zvrátenosť ideológie určitých siekt, ale aj skutočnú silu psychologickej manipulácie ľudí.

❖ Čo je to psychokult? Mohli by ste popísať základné princípy a techniky niektorých z nich?

Ide o nie celkom výstižné označenie rozličných smerov a hnutí, ktoré sľubujú zvýšenie ľudského psychického potenciálu, jeho výkonnosti, zdravia a pod., a to pomocou praktík, ktoré sa opierajú o rôzne umelo navodené "duchovné zážitky", "osvietenie" atď. Hoci to o sebe vždy netvrdia (ba niekedy to i popierajú), väčšinou sú súčasťou rozmanitého hnutia New Age alebo ezoteriky. Popri niektorých smeroch, pri ktorých sa dá identifikovať ich kultovno-sektársky charakter bez väčších problémov (napr. Transcendentálna meditácia), patria sem, žiaľ, aj smerv, ktoré sa ocitli takmer na pôde "oficiálnej" psychológie či psychoterapie (napr. transpersonálna psychológia

so svojou "psychoterapeutickou" metódou holotropného dýchania). Treba sem započítať aj také smery, ako je Silvova metóda kontroly mysle, reiki atď. Vážnym nebezpečenstvom týchto prístupov je nielen ich ideologické pozadie (New Age), ale aj to, že používajú metódy zneužiteľné na psychickú manipuláciu (napr. práca pri zmenených stavoch vedomia - tranz a pod.).

V spojitosti s týmito smermi a hnutiami považujem za potrebné vysloviť varovanie aj pred rozmanitými prúdmi tzv. alternatívnej medicíny (napr. homeopatia, čiastočne i akupunktúra), ako aj pred rozličnými módnymi smermi založenými na metódach tzv. pozitívneho myslenia.

> Za rozhovor ďakuje: BORIS RAKOVSKÝ

MUDr. Alojz Rakús (* 1947) - vedúci Katedry psychiatrie IVZ (Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov) a prednosta Psychiatrickej kliniky IVZ, predseda Psychiatrickej spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti, člen Newyorskej akadémie vied, predseda Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov, člen výboru Slovenskej spoločnosti pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo, v rokoch 1990 - 1992 minister zdravotníctva SR, člen Ekumenickej spoločnosti pre štúdium siekt. V roku 1996 počas pobytu v USA mal možnosť zaoberať sa štúdiom siekt a kultov v tamojšom prostredí.

Mohlo by sa to stat' af mme?

Chcete vedieť, či by sa aj vám mohlo stať, že by ste boli naverbovaní do sekty? Pokúste sa odpovedať na tieto otázky:

- ❖ Myslia si o vás ľudia, že ste milý?
- ❖ Nechávate niekedy situácii voľný priebeh - veď to nejako dopadne?
- ❖ Zaujímajú vás nové myšlienkové smery a kladiete si otázky o svete okolo seba?
- ❖ Myslia si o vás učitelia a priatelia, že ste typ vodcu?
- ❖ Navštevujete nejaké mimoškolské aktivity?
- ❖ Dobre spolupracujete s ostatnými v kolektino?
- ❖ Keď sledujete svet okolo seba, máte niekedy obavy o svoju budúcnosť?
- Chcete sa pričiniť, aby bol svet lepší?
- ❖ Mávate niekedy pochybnosti o sebe ako o človeku?
- Cítite sa dobre v spoločnosti milovaných ľudí a zvlášť v spoločnosti tých, ktorí vám dávajú veľmi najavo svoju náklonnosť?

Ak odpoviete áno na viac ako tri otázky, ste vhodným kandidátom na nábor do sekty.

Podľa psychológov, ktorí sa zaoberajú tematikou siekt, najviac náchylní vypočuť náborových pracovníkov siekt sme vtedy, keď:

- máme pocit, že potrebujeme nájsť odpoveď na nejaké otázky a potrebujeme ich nájsť rýchlo:
- máme otrasenú sebadôveru nejakou krízou,
- nie sme si príliš istí, ako sa v nejakej situácii zachováme:
- nachádzame sa v neistej alebo ináč neobvyklej situácii;
- prežívame neistotu o svojich hodnotách a viere.

Mnoho mladých ľudí prežíva silnú neistotu v tom, čo vlastne chcú a kto vlastne sú. To, čo v nich v jednej chvíli vyvoláva pocit šťastia, o chvíľu ich nudí a pripadá im to všedné, hlúpe, trápne alebo ohrozujúce. Ich pocity sa striedajú veľmi rýchlo. Iní sú plní otázok a túžia po odpovedi. Keď počujú, že si musia nájsť odpoveď sami, cítia sa bezradní, ako topiaci sa uprostred jazera. A aj keď sa udržia nad hladinou, nevedia, ku ktorému brehu sa majú vybrať a vyčerpávajú sa plávaním tam a späť.

Dospievajúci sa občas stretávajú so situáciami, ktoré môžu ich pocit neporozumeniu svetu, sebe a neuspokojivosti života ešte zvýšiť:

- rozchod s dievčaťom alebo chlapcom;
- rozvod rodičov:
- smrť kamaráta alebo člena rodiny;
- presťahovanie sa;
- zmena školy;
- prvé opustenie domova.

Nie je náhoda, že náboroví pracovníci siekt

sa zameriavajú na pubertálnu mládež. Podľa výskumu spoločností, ktoré sa zaoberajú problematikou siekt, mnoho členov sa k sekte pripojí vo veku 16 až 20 rokov. Zhruba polovica členov siekt je vo veku medzi 18 až 25 rokov. Náboroví pracovníci vedia, že mladí ľudia túžia, aby im niekto ukázal cestu a to je presne to, čo robia. Niektorí majú svoju taktiku vypracovanú tak, že vyhľadávajú mladých ľudí práve v období skúšok a predmaturitného stresu.

Dospelí sú viac ohrození náborom do sekty. keď stratia zamestnanie, v kríze stredného veku - keď deti odrastajú a ostáva po nich v rodine prázdno, keď majú po odchode do dôchodku pocit prázdneho života, pri smrti životného partnera, zvýšení nárokov v zamestnaní, ženy po prechode. Mnoho siekt oslovuje túto skupinu s ponukou psychoterapeutických služieb "zvýšenia výkonnosti", "duchovných zážitkov zmeneného stavu vedomia", "rozvoja liečiteľských schopností", "kurzov sebazdokonaľovania" a pod.

Rizikovou skupinou sú aj ľudia, ktorí vyrástli v dysfunkčnej rodine (v rodine je alkoholik, človek závislý od hracích automatov, od práce alebo od niečoho iného, veľmi konfliktný typ atď.). Podľa niektorých prieskumov vyše polovica členov siekt, ktorí boli ochotní odpovedať na otázky, pochádza z narušených rodín. Dysfunkčné rodiny môžu skrývať veľmi odlišné problémy, ale v zásade fungujú na týchto základných princípoch:

- nehovoriť o svojich pocitoch;
- neprežívať svoje pocity;
- neveriť nikomu okrem členov rodiny.

Pravidlá, podľa ktorých žijú takéto rodiny, sú veľmi podobné tým, podľa ktorých žijú sektárske spoločnosti. Pretože ľudia z takýchto rodín sú zvyknutí skrývať pravdu, necítia odpor voči vodcom sekty ani vtedy, keď sa ukáže, že svojich členov klamali a podvádzali ich. Považujú takéto praktiky za takmer prirodzené.

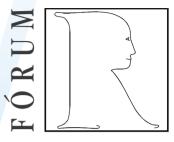
Mnoho nebezpečných siekt bolo založených vodcami, ktorých psychológovia nazývajú milovníci obetí. Väčšinou v dôsledku nestabilného detstva sa títo ľudia naučia využívať iných ľudí na svoj prospech a svoju schopnosť odhadovať ich potreby zneužívajú na ich ovládanie. "Milovníci obetí" majú obvykle niektorú z týchto vlast-

- pocit odcudzenia a odtrhnutia od iných ľudí:
- strach z akejkoľvek straty;
- potrebu nadvlády nad inými ľuďmi a okolitým svetom;
- potrebu obviňovať zo všetkého ostatných;
- trpia výrazným narcizmom milujú samých seba a svojej moci a pozornosti iných nemajú nikdy dosť.

Podľa knihy Kay M. Porterfieldová: O sektách spracoval G. MARTINICKÝ

Je reinkarnácia skutočnosťou?

"A ako je ustanovené, že ľudia raz zomrú a potom bude súd, tak aj Kristus: raz sa obetoval, aby sňal hriechy mnohých, a druhý raz sa zjaví – bez hriechu – na spásu tým, čo ho očakávajú." (Hebr 9, 27-28)

Na tomto mieste sa budeme venovať témam a javom, o ktorých sa často vo verejnosti diskutuje a ktoré majú vplyv na život a myslenie človeka

Úvod

Kto z nás má chuť a odvahu diskutovať s ľuďmi, ktorí sa hlásia k rôznym relatívne novým duchovným smerom (orientálneho alebo západného pôvodu), veľmi často narazí na otázku prevteľovania. Dokonca sa zdá, akoby to pre niektorých našich partnerov v diskusii bol hlavný problém. Kto uznáva po tomto pozemskom živote ďalšie životy toho istého jedinca, ten vraj kráča s dobou, s tým sa dá hovoriť. Kto tvrdí, že človek prežíva na tejto zemi jediný ľudský život, ten je v ich očiach beznádejný tradicionalista, včerajší človek, neschopný viesť dialóg. Potrebné je si uvedomiť, že reinkarnačná koncepcia nie je záležitosťou jednotlivcov alebo nejakých izolovaných krúžkov ľudí. Objektívne zistené a exaktne vyhodnotené údaje ukazujú, že toto presvedčenie je silne zastúpené v populácii a že je intenzívne zastúpené aj medzi členmi kresťanských cirkví. Čo je teda reinkarnácia a do akej miery je v zhode s kresťanským učením?

Čo prezrádzajú čísla

Prieskum hodnotových orientácií v dvadsiatich piatich európskych krajinách (a na porovnanie aj v Spojených štátoch amerických), ktorého výsledky boli publikované v roku 1993, priniesol prekvapujúci údaj o názoroch populácie na prevteľovanie. V tých krajinách, ktoré možno označiť za religióznejšie, je vyššie percentuálne zastúpenie ľudí, ktorí veria, že ľudská duša sa prevteľuje. Ako príklady môžeme uviesť Českú republiku s 8 percentami a religióznejšie Slovensko, kde reinkarnáciu prijíma 16 percent obyvateľov. Rekordné zastúpenie má táto náuka v Poľsku, kde sa k nej prikláňa dokonca 32 percent populácie. Keď to porovnávame s inými údajmi, vychádza to tak, že takmer každý

tretí poľský katolík sa hlási k tejto koncepcii. Tieto prekvapivé čísla potvrdzuje prieskum sociálnych a náboženských pomerov v štyroch štátoch strednej Európy z roku 1992 (ČR 7 percent a Slovensko 18 percent). Ešte viac prekvapuje vzťah medzi náboženskou horlivosťou a týmto presvedčením v rámci jednej krajiny. Z tých, ktorí na Slovensku navštevujú kostol raz do roka a menej, verí na prevteľovanie len 6 percent, z tých, ktorí sa zúčastňujú na bohoslužbách aspoň raz za mesiac, je to už 30 percent. Čísla pre Česko sú veľmi podobné. Vzniká otázka, či respondenti rozumeli výrazom reinkarnácia a prevteľovanie. Mohli si ich zameniť za inkarnáciu, resp. vtelenie. Otázky v uvedených prieskumoch boli kladené odlišne a výsledky sú podobné. Preto môžeme tieto skúmania pokladať za relatívne spoľahlivé, s tým, že ďalšie pozorne koncipované prieskumy ich môžu potvrdiť alebo modifikovať.

Vyjasnenie pojmov

Výrazy reinkarnácia a prevteľovanie majú vlastne kresťanský pôvod, a síce ako inkarnácia a vtelenie. To sú termíny na vyjadrenie zvesti, že sa Boh stal človekom. Prvé náznaky tejto interpretácie Ježiša Krista nájdeme už v Novom zákone. V Prológu k Jánovmu evanjeliu sa píše o Slove, ktoré bolo na počiatku u Boha a bolo Boh, že sa stalo telom (po latinsky: Verbum caro factum est, porov. Jn 1, 1-14). Apoštol Pavol vyznáva o Kristovi, že v ňom je vtelená všetka plnosť božstva (porov. Kol 2, 9). Cirkev sa snažila v prvých storočiach svojho života rozvinúť tieto biblické náznaky do podrobnejšej náuky. Na prvých dvoch všeobecných snemoch formulovala vyznanie. Veta, ktorú poznáme v znení: Skrze Ducha Svätého prijal telo z Márie Panny a stal sa človekom,

má už v latinskom znení výslovne formuláciu: *Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est.* Myšlienku vtelenia ďalej rozvíjajú koncily v 5. storočí. Azda možno povedať, že táto doktrína je spoločným dedičstvom všetkých kresťanských cirkví, či už tieto ponovozákonné texty používajú, alebo nie.

Výraz reinkarnácia by vlastne mal znamenať nové vtelenie Boha. Avšak tým, ktorí hovoria o reinkarnácii, ide o niečo iné. Predpokladajú, že stála časť ľudskej bytosti (átman, duch, duša, Ja a pod.) postupom času prijíma opakovaným zrodením na seba rôzne (iba ľudské alebo i iné) telá a zas ich v momente smrti odkladá. Vteľuje sa teda to, čomu v našom kultúrnom kontexte vo všeobecnosti hovoríme duša. Telo v tomto poňatí nie je dôsledkom prítomnosti a pôsobenia duše v hmote, ale čosi samostatné a hotové. Je to akoby schránka, ktorá môže prijať do seba dušu. Pod dnes už zaužívaným názvom reinkarnácia sa skrýva to, čo sa predtým možno vhodnejšie označovalo ako metempsychóza či sťahovanie duší. Napriek tomu budú niektorí obraňovať výraz reinkarnácia. Im totiž ide skutočne o niečo iné ako o inkar-

náciu. Stály duchovný princíp človeka je pre nich v istom zmysle božský. Napríklad v hinduizme brahman ako božský princíp celku a átman (ľudský duch) sú totožné.

Pretože sa neráta vždy s trvalým (božským alebo čisto ľudským) duchovným princípom, ktorý sa "vteľuje", bolo by vhodnejšie hovoriť o kolobehu životov alebo o transmigrácii. Napríklad v budhizme a ním ovplyvnených súčasných smeroch sa telesné a psychické elementy, z ktorých sa človek skladá, smrťou rozdelia a zložením prvkov zasa vznikne nový život, v ktorom sa prejavujú stopy minulých životov. Emil Páleš, autor, ktorý sa sám hlási k reinkarnačnej koncepcii, odlišuje v podrobnej štúdii od reinkarnácie palingenézu (Sophia, č. 12-14), teda prenášanie, návrat či znovuobjavenie jednotlivých vlastností. Do tejto súvislosti kladie i dedičnosť, ktorá je palingenézou na fyzickej úrovni.

chádza duša po smrti človeka do stavu bezsnového spánku a po Božom súde, v deň zmŕtvychvstania, prejde vzkriesený človek (podľa niektorých iba duša) do raja alebo padne do pekla (podrobnejší výklad: Kropáček, 1993, s. 82-85). Takzvané prírodné náboženstvá majú rozmanité predstavy o posmrtnom údele človeka. Mienka kresťanských cirkví je známa. Tieto a ďalšie pramene nám umožňujú konštatovať v zhode s Encyklopédií náboženství (s. 303), že z tradičných náboženských smerov, ktoré sú doposiaľ živé, sa k nejakej verzii kolobehu životov hlási iba indická tradícia. Je však pravda, že sa objavuje ako novinka aj na okraji gréckej a rímskej antiky. Pripúšťa sa, že orfisti a pytagorejci prijali tento podnet tiež z Indie.

Z dvoch významných smerov indického pôvodu môžeme v hinduizme hovoriť o reinkarnácii v plnom zmysle tohto slova. V budhizme ide o kolobeh životov. Medzi jednotlivými etapami je kontinuita podobná prúdu rieky. Nič stále sa od jedného života po druhý nezachováva. Avšak časté náznaky, najmä v mahájánových textoch, naznačujú, že sansára (reťazec znovuzrodení)

Kolobeh životov a smrti podľa staroindických Véd

Výskyt myšlienky kolobehu životov

Nekritickým stúpencom reinkarnácie sa zdá, že reinkarnácia je takmer univerzálne rozšíreným presvedčením a že kresťanstvo so svojím chápaním jediného pozemského života je vzácnou výnimkou. Keď si to chceme overiť v nezávislých prameňoch, dozvieme sa, že konfucianizmus mlčí o posmrtnom živote (porov. Hooblerovci, 1997, s. 41), že v taoizme neexistuje nijaký posmrtný život v nebeskom kráľovstve, ako je to v kresťanstve, ani reinkarnácia či prevteľovanie..., a že sa niektorým taoistickým mudrcom pripisuje telesná nesmrteľnosť (podrobnejšie Hartzová, 1996, s. 61-63). V judaistickom slovníku (Newman, Sivan 1992, s. 146) v heslách Posmrtný život (s. 146) a Nešama (s. 127) sa dočítame, že ľudská duša sa po smrti vracia k Bohu a že po vzkriesení mŕtvych budú mať Izraeliti dodržujúci isté pravidlá a zbožní zo všetkých národov podiel na budúcom svete. Podľa niektorých prameňov nachádzame u kabbalistov a chasidov doplňujúce chápanie transmigrácie, gilgal. Podľa islamu prenie je v podstate odlišná od *nirvány*, v ktorej nie je nijaké zrodenie ani smrť. Kolobeh životov je teda skôr javom a podstatou je prázdnota. Zenový (čchanový) budhizmus v tom ide ešte ďalej. Azda pod vplyvom čínskeho náboženstva o udalostiach pred týmto životom a po ňom nehovorí. Dôležité je zažiť prebudenie v tomto živote (podrobnejšie o tom Miltner, 1997, s. 178 s odkazmi na iné miesta).

Niektoré nové európske duchovné smery čerpajú svoje presvedčenie o transmigrácii z indických a európskych antických zdrojov. No zároveň sa dovolávajú reinkarnačných skúseností, ktorým sa budeme venovať neskôr. Reinkarnačná koncepcia podobná hinduistickej, aj keď sa na ňu neodvoláva, sa pripisuje dianetikom a scientológom. Avšak treba povedať, že v poslednom čase sa v materiáloch tohto smeru nezdôrazňuje. Samostatné chápanie reinkarnácie so snahou zladiť postup pozemských životov s kresťanskými impulzmi nachádzame v antropozofii. Silné dôrazy na toto chápanie sledujeme v hnutí New Age. Niektoré z novších spirituálnych smerov, napr. Baháí, hnutie okolo Bô-Yin-Ra, tradičné rozenkruciánstvo, rád Zlatého úsvitu sa prevteľovaním nezaoberajú.

.... 15

Kresťanské chápanie jediného života

Kresťanské cirkvi všetkých vyznaní sú presvedčené, že človek prežije na zemi jeden ľudský život od narodenia (resp. počatia) do smrti a že ho čaká večný život v Božej blízkosti alebo večné zavrhnutie. Táto druhá možnosť pre niektorých z nás znamená definitívne zničenie, pre ostatných je to existencia vo vzdialenosti od Boha. Katolíci, pravoslávni a protestanti sa líšia v tom, ako vidia medzistav medzi smrťou človeka a jeho vzkriesením na konci dejín (očistec, mytarstva ap.).

Reinkarnácia a Biblia

Kresťanská viera je odpoveďou na Božie oslovenie a výzvu. Záznam Božieho slova vidíme v Biblii. Posolstvo tejto knihy je pre kresťanov záväzné. Treba povedať, že podklady pre myšlienku opakovaných životov toho istého človeka vo Svätom písme nenachádzame. Občas niekto tvrdí, že tam kedysi také texty boli a že ich neskôr niekto z Biblie "vyškrtol". Pravdou však je, že medzi fyzicky zachovanými textami z čias medzi 2. a 5. storočím máme k dispozícii zvitky a kódexy obsahujúce od zlomkov jednotlivých biblických kníh až po veľké celky Starého a Nového zákona. Vyskytujú sa na nich tisíce variantov jednotlivých biblických miest. Z týchto podkladov sa podľa rôznych pravidiel rekonštruuje text tak, aby sa čo najviac priblížil predpokladanému pôvodnému zneniu. Táto odborná práca je východiskom pre preklad do národných jazykov. Východiskové texty je možné kedykoľvek preveriť v rôznych múzeách a archívoch. Ich faksimile s podrobnou dokumentáciou je k dispozícii v odbornej literatúre. Kritické vydanie textu v pôvodných jazykoch (hebrejčine, aramejčine a gréčtine) obsahujú odkazy na varianty v rôznych rukopisoch. Kritické vydania Biblie v origináli sú výsledkom práce rôznych pracovísk, ktoré si v istom zmysle "konkurujú". Sotva si možno predstaviť, že by bolo možné nejaký text utajiť. Isté je, že nijaký známy variant neobsahuje náuku o prevteľovaní. Väčšinou ide o zámenu slov na základe podobného znenia, o prehodené poradie slov, o vynechanie slova a podobne. Ani väčšie sporné celky (napr. dvojaký záver Markovho evanjelia, perikopa o žene pristihnutej pri cudzoložstve v Jánovom evanjeliu (porov. Jn 21) a pod. sa tejto témy ani z diaľky nedotýkajú).

Dve miesta, ktoré bezpečne patria do novozákonného kánonu, sa niekedy uvádzajú na podporu reinkarnácie. V rozhovore pri Cézarei Filipovej (porov. Mt 16, 13-20) učeníci hovoria Ježišovi, za koho ho ľudia pokladajú: jedni za Jána Krstiteľa, iní za Eliáša a iní zasa za Jeremiáša alebo za jedného z prorokov (v. 14). Predovšetkým je zrejmé, že tu evanjelista nič netvrdí o prevteľovaní. Iba tlmočí názory nejakých ľudí. Vyplývalo by z toho nanajvýš to, že niektorí z Ježišových súčasníkov verili na sťahovanie duší. To však nie je prekvapujúce. Už sme upozornili, že toto presvedčenie sa v helenistickej kultúre vyskytovalo, aj keď nebolo masovo rozšírené. Okrem toho si pozorný čitateľ všimne, že Ján Krstiteľ je nedávno popravený Ježišov súčasník (porov. Mt 14, 9-14). Nemôže teda ísť o prevtelenie. Ľudia, ktorých názory tlmočia apoštolovia, si mohli myslieť, že Ján vstal z mŕtvych. O Eliášovi Židia verili, že nezomrel, ale vystúpil v ohnivom voze vo víchre do

neba (porov. 2 Kr 2, 1-11). Mohol by sa teda nanajvýš vrátiť. Ján Krstiteľ sám odmietol mienku niektorých, že je Eliášom; pôsobí v duchu a moci Eliášovej (porov. Lk 1, 17). Jeremiáš bol podľa tradície ukameňovaný v Egypte. Aj on sa mohol podľa vtedajších predstáv vrátiť zo šeolu bez toho, aby išlo o znovuzrodenie. V príbehu o uzdravení slepého od narodenia v Jánovom evanjeliu (porov. Jn 9, 1-3) sa tiež tlmočí mienka ľudí. Ak sa mal prípadne sám prehrešiť a byť potrestaný slepotou už od narodenia, možno predpokladali, že sa prehrešil pred narodením, teda v minulom živote. Nesmieme prehliadnuť, že Ježiš to výslovne odmieta spolu s ďalšou mienkou ľudí, že pyká za svojich rodičov.

Jednota telesnej a duchovnej podstaty človeka

Ochota toľkých kresťanov začleniť do svojho názoru na svet aj presvedčenie o reinkarnácii má korene vo zvláštnom výklade vzťahov tela a duše, ktorý prenikol už v prvých storočiach do kresťanstva. Jeho stúpenci nachádzajú oporu už v mylne vyložených novozákonných textoch, najmä zo spisov apoštola Pavla (napr. Rim 7, 14; 8, 4; 1 Kor 3, 1 a pod.). Podľa tohto chápania sa človek "skladá" z dvoch samostatných "častí", z duchovnej duše a tela, respektíve "má" dušu a "má" telo, bez ujasnenia, kto je tým "vlastníkom" týchto dvoch zložiek ľudskej bytosti. Duše bývajú v tele ako človek v dome. Spomenuté princípy sú si vraj cudzie, ba pôsobia jeden proti druhému. Duša je vyššia a dokonalejšia, telo je nižšie a nebezpečné. Dušou je človek podobný Bohu a anjelom, telom zvieratám a ostatným prírodným bytostiam. Patrí teda dvom svetom. Keď má človek dospieť do cieľa, pre ktorý je stvorený, musí byť telo pokorené, porazené a premožené. Smrťou sa duša oslobodzuje zo žalára tela. Odtiaľ už nie je ďaleko k predstave o telách odkladaných a prijímaných v čase. To podstatné na človeku je duša, ktorá sa cez jednotlivé ľudské osudy prepracúva k Bohu.

Klasický kresťanský postoj ráta s tým, že všetko, čo utvára život človeka, tvorí podstatnú jednotu. Človek je jedinou duchovno-telesnou bytosťou. Nazerajúc z dvoch rôznych hľadísk, človek je telo a je duša. Duša potrebuje telo na to, aby konala to, čo jej je vlastné. Zbavená tela síce podľa väčšiny kresťanov pretrváva, ale je ochudobnená. Je to stav, ktorý Stvoriteľ nezamýšľal. Telo bez duše prestáva byť telom, teda neexistuje. Látka predošlého tela je formovaná v inej veci či bytosti. Telo je teda jedinečné, bezprostredne patrí k ľudskej osobnosti v jej celistvosti a v jej vzťahu k Bohu. Tvárou v tvár Bohu stojí vždy celý človek, nikdy nie iba telo alebo iba duša. A tak aj večný údel sa týka celku našej bytosti. Veríme v tela z mŕtvych vzkriesenie a v život večný (Apostolikum). Z tohto dôvodu sa nám nejaví možné, aby duša striedala rôzne telá. Spiritualisticky ladený dualizmus je v rozpore s biblickým chápaním človeka a nie je v súlade ani s dobrou tradíciou filozofického realizmu, ktorý nájdeme u významných kresťanských autorov stredoveku i novoveku.

ODILO I. ŠTAMPACH, OP

(V ďalšom čísle ROZMERu sa pokúsime reagovať na niektoré "vedecké" dôkazy reinkarnácie a upozorniť na niektoré možné psychologicko-sociologické následky prameniace z viery v túto starobylú mylnú náuku.)

.... 16

POLEMIKA

V tejto rubrike sa budeme pravidelne stretávať s často sa vyskytujúcimi argumentáciami siekt, ktorými sa ich protagonisti snažia prispôsobovať kresťanské učenie, ako aj samotného Ježiša Krista – Syna Božieho – "na svoj obraz". Jedným z mnohých takýchto zavádzajúcich tvrdení je, že "pravá" Biblia sa často zmieňuje o reinkarnácii, v ktorú vraj verili prví kresťania...

"Za okolností dodnes zahalených tajomstvom zakázal byzantský cisár Justinián na II. carihradskom cirkevnom sneme v roku 553 učenie o reinkarnácii a vylúčil ho zo všetkých kresťanských spisov. Napriek tomu však v Biblii zostali isté narážky na sťahovanie duše..."

Jak je to vlastně v Bibli?, s. 6, vydalo nakladateľstvo Lotos pre Medzinárodnú spoločnosť pre uvedomovanie si Krišnu

Zasadanie koncilu (miniatúra, 15. stor.)

Odpoveď:

Je nezvratným faktom, že reinkarnácia nikdy nebola súčasťou kresťanského posolstva, ale iba súčasťou učenia skupín, ktoré síce na kresťanskej pôde vznikli, ale sa od kresťanstva podstatne vzdialili.

Musíme však konštatovať, že už v prvých storočiach sa vyskytovali náuky príbuzné reinkarnácii. Ide najmä o nasledovníkov gréckych filozofov, najmä Platóna, ktorí učili o tzv. transmigrácii (sťahovanie duší), resp. metempsychóze. V staroveku sa stretávame aj s pojmom *preexistencia*. ktorý označuje možnosť predchádzajúceho života pred fyzickým. Vieru v prevteľovanie vyznávali aj rôzne gnostické hnutia, ktoré učili, že existuje tajný zmysel Svätého písma, zahalený pred ľuďmi, ktorý je možné spoznať len zasvätenej elite. Základ gnostického učenia bol v mnohom svnkretický a obsahoval aj prvky okultizmu a hermetických tradícií. Reinkarnáciu vyznávala aj sekta manichejcov. Pôvodca tohto myšlienkového smeru - Máni (216 - 276) sa snažil utvoriť univerzálne učenie, akúsi zmes prvkov kresťanstva, budhizmu a zoroastrizmu. Spory s manichejcami trvali pomerne dlho a manicheizmus odsúdil i pápež Lev I. Veľký (440-461).

Názory blízke reinkarnácii nájdeme aj v diele starokresťanského autora Origena (185-254). Treba však uviesť, že sám Origenes vo svojich spisoch uvádza aj argumenty proti tejto teórii. Bol to plodný a významný učenec ranokresťanského obdobia, no jeho dielo obsahuje viaceré tvrdenia, ktoré boli označené za neakceptovateľné pre kresťanskú vieru. Silnejšie hnutie utvorili Origenovi prívrženci na prelome 4. a 5. stor., čo malo za následok viaceré spory,

ktoré vyústili do Justiniánovho ediktu v roku 543 odsudzujúceho 10 téz z Origenovho učenia. Táto problematika bola aj čiastkovým predmetom na rokovaní 5. všeobecného cirkevného koncilu (II. carihradského) v roku 553. Preto sa často tvrdí, že to bol tento koncil, ktorý z kresťanskej vierouky vylúčil teóriu o reinkarnácii.

V istom zmysle možno povedať, že učenie o reinkarnácii v niečom súvisí aj s *pelagianizmom*, ktorý tvrdil, že spásu si človek môže zabezpečiť vlastným úsilím a nepotrebuje na to Božiu milosť. Aj keď tu ide o dve nesúvisiace tézy, treba si uve-

Očistec (miniatúra od J. Colombeho, 16. stor.)

domiť, že pri očisťovaní vplyvom následných prevteľovaní (ako to učí reinkarnácia), je vlastne skrytá prítomná viera v samospasiteľnosť na základe vlastného úsilia. Samotný pelagianizmus odsúdila už Kartáginská synoda v roku 418.

Prívrženci teórie reinkarnácie niekedy citujú aj sv. Augustína, najmä jeho dielo Vyznania (I. kniha, 6. kap.) -"Povedz mi,... Bože..., či moje detstvo predchádzal ešte nejaký iný môj život, a či len ten, ktorý som strávil v živote svoiei matky?... Bol som niekde, iestvoval som už?" Treba si tu uvedomiť, že sv. Augustín bol v mladosti prívržencom manichejcov a uvedené otázky sú skôr vzdialenou ozvenou na ich učenie než vlastným presvedčením. Napokon, v diele O Božom meste (10. kniha, 30. kap.) sám napísal:o čo vznešenejšia je viera, že duše sa vracajú raz navždy do svojich vlastných tiel (pri vzkriesení), než že sa vracajú znova a znova do rozličných tiel".

Viera v reinkarnáciu nebola nikdy integrálnou súčasťou kresťanského posolstva. Jej výskyt v niektorých herézach svedčí len o tom, že bola javom okrajovým a podmieneným a že kresťanstvo ju vždy pokladalo za nezlučiteľnú deformáciu, stojacu v protiklade k jedinečnosti ľudského života a jeho vyústeniu do večnej existencie bezprostredne po fyzickej smrti. Ak sa cirkevní predstavitelia k tejto otázke vyjadrovali v istom konkrétnom čase, neznamená to, že by dovtedy bola pokladaná za správnu, ale len to, že šlo o naliehavú situáciu, podobne ako sa v aktuálnom čase vyjadrovali aj k iným herézam (arianizmus, monofyzitizmus, nestorianizmus, atď.).

ANDREJ BOTEK

.... 17

Cirkev Ježiša Krista svätých

PROFIL

Zmyslom tejto rubriky je poskytnúť základnú analýzu niektorej zo známejších siekt či nových náboženských spoločností.

V tomto čísle to bude:

posledných dní

- mormoni

Chodia po dvojiciach, zvonia pri našich dverách, a predsa to nie sú Jehovovi svedkovia. Napokon, od Svedkov Jehovových sa odlišujú podľa toho, že nosia na prsiach čiernu kartičku z umelej hmoty, na ktorej majú napísané svoje meno. Pred ním je vždy uvedený titul "starší" (Elder). Keď sa pozorne pozrieme pod meno, nájdeme tam i oficiálny názov organizácie, ktorú predstavujú: *Cirkev Ježiša Krista svätých posledných dní*. Sami sa však hlásia bez problémov aj k oveľa bežnejšiemu názvu "mormoni".

Od Svedkov Jehovových sa líšia aj tým, že spravidla ide o veľmi mladých ľudí. Jednou zo zásad mormonskej cirkvi totiž je, že mladí muži v svojich devätnástich rokoch prerušujú štúdium a odchádzajú na dva roky na misiu. V tomto období, ktoré si mimochodom každý sám financuje, nerobia nič iné, len sa venujú šíreniu mormonského učenia. V prípade, že sa rozhodne pre misiu aj mormonské dievča, nastupuje ju ako dvadsaťjedenročná na osemnásť mesiacov.

Aby mohli misionári, ktorí prichádzajú väčšinou zo Spojených štátov, čo najlepšie plniť svoju úlohu v krajine, do ktorej sú vyslaní, ešte pred príchodom sa veľmi intenzívne vzdelávajú v príslušnom jazyku. Dlhá tradícia mormonskej cirkvi v organizovaní intenzívnych kurzov desiatok najrôznejších jazykov iste pomáha v tom, že sa títo misionári v novom jazykovom prostredí čoskoro veľmi úspešne pohybujú. A tak vám títo príjemní mladí ľudia na úvod väčšinou ponúknu štyri úvodné lekcie o svojom učení vo vašom

rodnom jazyku. K dispozícii majú aj potrebnú literatúru v jazyku štátu, v ktorom pôsobia. Týka sa to predovšetkým prvotného písma, na základe ktorého táto organizácia vznikla. Nazýva sa *Kniha Mormon*.

Kniha anjela Moroniho

Tento spis bol prvýkrát vydaný v roku 1830 krátko po tom, čo istý mladý muž, Joseph Smith, vraj v štáte New York na hore Cumorah našiel zakopané zlaté dosky popísané egyptským písmom. Egyptské hieroglyfy tento nevzdelaný syn farmára vraj do angličtiny preložil pomocou zázračných kameňov, ktoré našiel spolu s doskami a pohľadom cez ne sa mu pod hieroglyfmi "objavil" anglický preklad. Týmto spôsobom vznikol text opisujúci dávnu históriu amerického kontinentu, ktorý hovorí aj o tom, že pôvodní obyvatelia Ameriky (Indiáni) prišli v dvoch skupinách z Palestíny a sú vlastne židovského pôvodu. Vykresľuje aj mnohé bitky dvoch kmeňov, na ktoré sa títo prisťahovalci rozdelili - kladných Nephitov a záporných Lamanitov. Spomína sa v ňom i to, ako Ježiš po svojej smrti v Palestíne odišiel do Ameriky a tam svoje učenie odovzdal kmeňu Nephitov. A práve táto skutočnosť dodáva Knihe Mormon základný náboženský význam. Cirkev Ježiša Krista svätých posledných dní dokonca verí, že všetky kresťanské cirkvi po Ježišovej

smrti odpadli od pravej viery a tak sa skutočné Ježišovo učenie zachovalo iba v texte Knihy Mormon, ktorý bol po vyvraždení všetkých Nephitov v 5. storočí uschovaný Moronim, synom historiografa Mormona, do schránky v zemi na hore Cumorah a nájdený až v 19. storočí Josephom Smithom. Preto mohla na základe vydania Knihy Mormon vzniknúť náboženská organizácia.

Ďalšie "sväté" knihy mormonov

Okrem Knihy Mormon majú však mormoni ešte tri ďalšie "písma". Ďalším v poradí sú tzv. *Náuky a zmluvy*. Je to zbierka videní Josepha Smitha, ktorá má

.... 18

základný význam pre organizačnú štruktúru mormonskej cirkvi i pre každodenný život jej členov. Už v tomto spise nachádzame videnie (č. 107), ktoré určuje, že cirkev bude vedená tzv. žijúcim prorokom a jeho dvoma poradcami. Žijúci prorok je potom považovaný za toho, kto odovzdáva skutočné posolstvo od Ježiša pre dnešné časy. O jeden stupeň nižšie v hierarchii mormonskej cirkvi stojí výbor dvanástich mužov, tzv. apoštolovia. Ďalším organizačným stupňom je potom kvórum sedemdesiatich. Náuky a zmluvy tiež určujú dvojaké kňazstvo: Áronovské, ktoré oprávňuje vysluhovať krst a Melchizedechovské, ktoré okrem iného oprávňuje "udeľovať" Ducha Svätého.

Jednou z najznámejších kapitol tohto spisu je tzv. Slovo Múdrosti (č. 89), ktoré uvádza predpisy týkajúce sa jedenia pre mormonskú komunitu. Tu sa napr. zakazujú "horúce nápoje", čo sa väčšinou interpretuje ako zákaz pitia čaju a kávy. Zakázané je aj pitie alkoholických nápojov a odporúčané obmedzenie v jedení mäsa. V tejto kapitole sa zakazuje fajčenie a žutie tabaku.

V tomto spise nachádzame aj popis troch základných "kráľovstiev", ktoré sú pripravené pre ľudí po smrti (č. 76). Pre spravodlivých mormonov je pripravené nebeské kráľovstvo, kde budú schopní nielen prebývať s Ježišom, ale sami sa stanú bohmi. Tzv. pozemské kráľovstvo je pripravené pre tých, ktorí boli dobrými ľuďmi na zemi, ale odmietali mormonskú zvesť, no uverili jej, keď prišli na onen svet. Podzemské kráľovstvo čaká na tých, ktorí nežili dobre a nezachovávali božie prikázania. Obyvatelia všetkých troch ríš budú nakoniec vzkriesení k životu. Zvláštne miesto u satana však čaká na tých, ktorí za svojho života poznali pravdu a odpadli od nej. Tých čaká kruté trápenie a nebudú nikdy privedení späť do života...

V teito súvislosti sa musíme vysloviť aj o mnohoženstve, ktorým sa v minulom storočí mormoni stali všeobecne známi, pretože aj táto prax vychádza práve z Náuk a zmlúv (č. 132). Na prelome storočia sa však vedenie mormonskej cirkvi rozhodlo, že sa podriadi zákonom štátu, v ktorom žijú a mnohoženstvo už nebudú presadzovať. Preto sa na konci knihy dnes tlačí tzv. Manifest alebo Oficiálne vyhlásenie, ktoré v tomto zmysle koriguje predchádzajúce nariadenie.

Náuky a zmluvy sa vďaka svojim praktickým príkazom stali pre život mormonskej cirkvi oveľa podstatnejšie a normatívneišie než Kniha Mormon, ktorá sa väčšinou považuje za základný spis. (Mimochodom napríklad mnohoženstvo ie v Knihe Mormon zakázané, no napriek tomu sa na základe Náuk a zmlúv roky praktizovalo.)

Hlavný chrám mormonov v Salt Lake City v Utahu, USA

Drahocenná perla

Tretím písmom je malý spisok nazvaný Drahocenná perla. Pozostáva zo štyroch častí. Prvým z nich je Kniha Mojžišova, v ktorej Joseph Smith popisuje zjavenie, v ktorom mu boli ukázané udalosti z Mojžišovho života. Niektoré motívy pripomínajú Ježišovo pokušenie na púšti. Ďalšia časť obsahuje zápisy Josepha Smitha, ktoré popri Smithovej autobiografii uvádzajú aj opravenú 24. kapitolu Evanjelia podľa sv. Matúša. Do tohto písma patrí i opis trinástich článkov viery mormonskej cirkvi, tak ako ich formuloval Joseph Smith.

Avšak najzaujímavejšou súčasťou Drahocennej perly je Kniha Abrahámova. Tá je zaujímavá predovšetkým tým, že ju Joseph Smith preložil údajne (takisto ako Knihu Mormon) z egyptských hieroglyfov. Na rozdiel od Knihy Mormon, ktorej hieroglyfickú predlohu Smith po preložení vraj odovzdal anjelovi Moronimu, ktorý ju odniesol do neba, text, z ktorého prekladal Knihu Abrahámovu sa nám zachoval a môžeme teda porovnávať originál a Smithov preklad.

Prvou skutočnosťou, ktorá musí zaraziť i laika nezaoberajúceho sa starovekými jazykmi je to, že Joseph Smith "prekladá" zo 46 egyptských znakov celý príbeh o biblickom Abrahámovi, o tom, ako žil v Egypte, o jeho konflikte s pohanskými kňazmi i o tom, ako ho Hospodin zázračne zachránil. Už len táto disproporcia medzi originálom a "prekladom" môže vzbudzovať závažné pochybnosti nad týmto písmom. Tie sa potvrdia, keď zistíme, že v skutočnosti je papyrus, z ktorého boli tieto znaky prebraté, tzv. Knihou dýchania - teda egyptským pohrebným textom. O Abrahámovi a ďalších príbehoch obsiahnutých v mormonskej Knihe Abrahámovej nie je v originálnom papyruse samozrejme ani zmienka. To však vôbec nebráni mormonskej cirkvi, aby naďalej považovala Knihu Abrahámovu za súčasť svojich písem a za inšpirovaný text. V tejto súvislosti je zaujímavé, že jediné z mormonských písem, ktoré nie je celkom spoľahlivé a je predmetom mnohých opráv, je štvrté mormonské písmo - Biblia.

Podľa mormonských článkov vierv je Biblia slovo Božie len vtedy, keď je správne preložená. No nemyslí sa tým na skutočný preklad z jedného jazyka do druhého, ale na spoľahlivosť vlastného textu, ktorý sa považuje za porušený v priebehu storočí. Preto sa v mormonskom vydaní Biblie uvádzajú zmeny biblického textu, ktoré boli údajne zjavené Josephovi Smithovi. V istom zmysle je tento odlišný prístup k starovekému textu Biblie na rozdiel od novodobých textov Josepha Smitha pre mormonizmus typický. V tomto hnutí sa vždv vyzdvihovalo aktuálne nad tradičným.

To sa prejavuje aj vo vzťahu k "žijúcemu prorokovi" - najvyššiemu predstaviteľovi mormonskej cirkvi. Jeho výroky sú fakticky nadradené Biblii i ostatným mormonským písmam, pretože sa považujú za novšie a teda aj aktuálnejšie posolstvá od Boha. Tým sa otvára možnosť kedykoľvek podľa potreby meniť učenie cirkvi. Uplatnilo sa to v prípade zrušenia praxe mnohoženstva, i v zmene prístupu k "čiernei rase". Pôvodné učenie mormonov totiž považovalo tmavú kožu za trest pre tých, ktorí sa dopustili hriechov v preexistencii, pred narodením do tohto života.

Mormoni sa totiž domnievajú, že každý z nás je telesne splodený v nebi Bohom s niektorou z jeho nebeských manželiek. Potom tam žijeme ako svnovia a dcéry Božie a čakáme na poskytnutie tela, v ktorom by sme mohli prežiť pozemský život. Černosi preto vzhľadom na svoju nepeknú minulosť pred narodením nesmeli byť v mormonskej cirkvi ordinovaní na kňazov. No pretože v mormonskej cirkvi nemajú nijakých platených duchovných, ale každý chlapec v dvanástich rokoch dostáva kňazské svätenie, odmietnutie kňazstva sa vlastne rovnalo odmietnutiu členstva. Keď už toto rasistické učenie nebolo v sedemdesiatych rokoch tohto storočia udržateľné a dokonca aj farební športovci podnikali protestné akcie proti mormonskej cirkvi, vtedajší prezident Spencer W. Kimball dostal v roku 1978 "zjavenie" od Pána, že je už možné zanechať toto učenie a za kňazov prijímať aj farebných.

Aj tento krok má mormonskej cirkvi umožniť zaradenie do rodiny etablovaných amerických cirkví. Tvár, ktorú v súčasnosti mormonská cirkev nastavuje svetu sa celkom líši od obrazu pôvodnej organizácie ako ju poznáme z minulého storočia. Vtedy išlo o provokatívnu komunitu tvorenú prevažne ľuďmi z nižších spoločenských vrstiev a z okraja spoločnosti, o komunitu, ktorá dráždila svoje puritánske okolie svojím mnohoženstvom, pohŕdaním všetkými inými náboženstvami a militantným odporom voči štátnemu zriadeniu.

Mormonská cirkev dnes

Mormonská cirkev v súčasnosti predstavuje jednu z najbohatších (nielen cirkevných) organizácií v Spojených štátoch vôbec. Jej členovia sú známi svojou pracovitosťou, veľkými zárobkami a mnohopočetnými rodinami, pričom usporiadanosť patrí k jednému z dôležitých náborových sloganov misionárov. K prestížnemu postaveniu tejto cirkvi v Spojených štátoch, ako aj na celom svete, prispieva práve i jej bohatstvo a následný konzervatívny politický vplyv. Hmotné prostriedky, získavané predovšetkým z povinnosti všetkých členov odovzdávať desatinu svojho príjmu a následným podnikaním s týmito financiami, sú okrem iného vynakladané na stavbu spektakulárnych mormonských chrámov. Tých je v súčasnosti päťdesiat na celom svete a majú pre mormonizmus základný význam.

B. Young, nástupca J. Smitha

Ich pomerne malý počet v pomere k počtu členov (takmer 10 mil.), je daný skutočnosťou, že v týchto chrámoch sa nekonajú pravidelné bohoslužby tak ako v iných náboženských organizáciách. Tie sa konajú pravidelne každú nedeľu v tisíckach mormonských modlitební. Do chrámu však prichádzajú členovia mormonskej cirkvi (nečlenom a nespoľahlivým členom je vstup zakázaný) iba pri trojakej príležitosti:

1. V chráme prebieha obrad zasvätenia, keď sa z bežného člena stáva tzv. chrámový mormon. Tieto obrady sú veľmi tainé, ani mormoni o nich nesmú medzi sebou hovoriť, a veľmi sa podobajú zasväcovacím obradom slobodomurárov. Niet divu, veď všetci prví predstavitelia mormonov patrili do slobodomurárskych lóží.

- 2. Do chrámu prichádzajú aj manželské páry, aby boli "spečatené". Podľa učenia mormonov totiž takto uzavreté manželstvo je nielen platné až do smrti, ale manželia budú spolu i vo večnosti, až dosiahnu božský stav.
- 3. Tretí dôvod vstupu do chrámu vychádza podľa mormonského učenia vôbec z najdôležitejšej úlohy tejto organizácie tu na zemi. Ide o inštitúciu krstu za mŕtvych. Mormoni veria, že každý človek, keď zomrie, má možnosť sa stať ešte mormonom. Avšak je potrebné, aby sa niekto zo živých mormonov za neho nechal v chráme zástupne pokrstiť. Aby sa zástupný krst mohol uskutočniť, treba poznať jednak meno, jednak dátum narodenia a úmrtia dotyčného. Preto mormoni vynakladajú veľké úsilie a finančné prostriedky na získavanie týchto údajov o zosnulých. Navštevujú cintoríny, matriky a archívy a všetko fotografujú na mikrofilmy a ukladajú do veľkého podzemného archívu neďaleko ústredného mormonského mesta Salt Lake City v štáte Utah. Na základe týchto údajov je potom možné rozmnožiť rady mormonskej komunity o nových členov z radov zosnulých.

Avšak aj bez ohľadu na nárast počtu prostredníctvom týchto netypických členov je mormonská organizácia údajne vôbec najrýchlejšie rastúca náboženská organizácia na svete. Zaiste k tomu prispievajú aj desaťtisíce mladých mormonských misionárov, vysielaných každý rok do celého sveta. Za jedno z najdôležitejších misijných polí po roku 1989 sa teraz považuje práve postkomunistická stredná Európa.

(Na Slovensku pôsobí 12 misionárov mormonskej cirkvi, ktorej strediská sú v Bratislave, Žiline a v Trenčíne - pozn. redakcie.)

Doc. ThDr. Tomáš Novotný (*1952), prednáša na Filozofickej fakulte Ostravskej

univerzity biblistiku a religionistiku. Na verejnosti je známy predovšetkým ako odborník v oblasti siekt a nových náboženských smerov. V tomto odbore pôsobí aj ako súdny

O čom svedčia alebo

"Lesk" a bieda astrológie

S takzvaným leskom astrológie sa až príliš často stretávame už len pri letmom listovaní v našich novinách a časopisoch. Tie si bez horoskopov a astrologických poradní už vari ani nevieme predstaviť. Mnohých ohúria informácie napríklad o tom, že návrat astrológie na parížsku Sorbonu podporoval aj bývalý francúzsky prezident Mitterand, že "hviezda" astrológov, bývalá modelka Elizabeth Theissierová okrem neho radila aj iným politickým špičkám sveta, že v Indii má každý, aj ten najchudobnejší svojho astrológa, ktorý mu radí, kedy má napríklad uzavrieť manželstvo, že astrológia je na úrovni všetkých ostatných vied, alebo že vzorným príkladom uznania astrológie je Izrael, kde astrologická rada pomáha vláde pri rozhodovaniach o dôležitých veciach. Badáme dokonca, že aj vzdelaní ľudia vítajú usporiadanie Astrologického kongresu v Prahe (1994) a nečinne sa prizerajú aktivite zriadiť v meste, kde žil Kepler a Brahe na Karlovej univerzite samostatnú katedru astrológie. Takisto na Slovensku sme zaznamenali podobnú snahu astrológov zaradiť túto "vedu" ako študijný odbor na Univerzite Komenského v Bratislave. Napokon prečo nie? Aj v Nemecku existuje kozmobiologická akadémia, ktorú vedie astrológ prof. Dr. R. Tomaschek (tzv. Aalenská škola), alebo Katedra astrológie v Erlagene

(prof. Pfaff). Úspešne prosperujú aj rôzne astrologické centrá po celej Európe, ako napríklad Telectron (Dachau), alebo koncern Astroflash vo Francúzsku priamo na Champs Elysées. A konečne, aj v Moskve sa nachádza Akadémia astrológie a je zaujímavé, že sídli práve v budove bývalej Vysokej straníckej školy. Takýchto príkladov by sa však dalo uviesť ešte mnoho.

Netreba ani zdôrazňovať, že astrologický "kšeft" svojim mágom prináša do pokladne astronomicky vysoké finančné čiastky. Napríklad len za rok 1993 päťtisíc nemeckých astrológov oficiálne priznalo obrat vo výške asi 100 miliónov mariek. Našich "hviezdopravcov", predávajúcich v "astrolekárni" obyčajný čaj za neprimerane vysoké sumy, alebo ponúkajúcich tzv. pomocné tabuľky na rok za 40 000 Sk (údajne riešiace problémy manželov pri počatí a voľbe pohlavia dieťaťa) bude vari lepšie ani nespomínať. Vyššie uvedené správy a aktivity, žiaľ, verejnosť väčšinou automaticky vníma ako určitý dôkaz vierohodnosti a div nie pravdivosti astrológie. Treba však hneď na úvod povedať, že sú to jediné "dôvody" viery v astrológiu; skutočné dôkazy nám totiž zatiaľ astrológovia nepredložili.

Konflikt dvoch svetov

Určite by odborníkom, najmä astronómom, ani nenapadlo s dávno prekonanou astrológiou polemizovať, keby išlo iba o nevinnú zábavu. Ale práve v tom je háčik. Astrológia totiž dnes nepredstavuje iba nezáväzné zábavné veštenie a bulvárne horoskopy, ale domáha sa akceptácie svojich nezdôvodnených tvrdení aj v oblasti medicíny, psychológie, kriminalistiky, pedagogiky i sociológie a škodlivo zasahuje aj do filozoficko-náboženského formovania mladej generácie. Nikoho už neprekvapuje, že astrológia sa stáva integrálnou súčasťou skoro všetkých siekt, ezoterických hnutí a rôznej novodobej mágie. Je však zarážajúce, že aj na Slovensku také množstvo ľudí spolu s drvivou väčšinou tlače a masmédií celkom dôverčivo a nekriticky prijíma astrologické výmysly a naopak, nerado počúva protiargumenty vedy a triezveho rozumu. Pokúsme sa teraz v krátkosti zhrnúť, v čom spočíva rozdiel medzi týmito dvoma proti sebe stojacimi svetmi - medzi vedeckou astronómiou a paravedeckou astrológiou.

Astronómia verzus astrológia

Astronómia v súčinnosti s ostatnými disciplínami prírodných vied skúma zákonitosti vesmíru: jeho vznik, štruktúru, evolúciu a všetky otázky prírodovedného charakteru ako celku i v jeho častiach. Svoj výskum robí podľa kritérií všeobecne platiacich pre celú vedu a okrem iného sa riadi aj princípom nedávno zosnulého filozofa Karla Poppera - tzv. falzifikáciou vedeckej teórie, čo znamená, že svoje teórie formuluje tak, aby mohli byť overiteľné a v princípe vyvrátiteľné.

Naproti tomu základná téza astrológie tvrdí, že na osud (minulý i budúci) jedinca, ale aj zvieraťa, vecí a inštitúcií, má (malo) vplyv zdanlivé postavenie nebeských telies (dokonca aj hviezd) na oblohe v čase jeho vzniku (napr. pri narodení človeka, zvieraťa a pod.). Astrológia je postavená aj na ďalších tézach, ktoré sú nevedecké, a ktoré sú vo svojej podstate výmyslami bez možnosti overenia.

Kamene úrazu

Astrológia napríklad narába s celým systémom záhadných kozmických síl bez toho, aby ich bližšie definovala. Všeobecné tvrdenie astrológov, že všetky deje na Zemi podliehajú vesmírnym silám je všedná samozrejmosť, pretože Zem i človek sú súčasťou vesmíru, avšak o aké pôsobenia ide, to je už dlho predmetom výskumu rôznych špeciálnych vedných odborov. Vplyv kozmu na biosféru (na človeka) skúma biofyzika. Slnečná fyzika sa zaoberá vzťahmi medzi Slnkom a Zemou, ale aj prenosmi kozmických vplyvov cez atmosférické hmoty a ich účinkami na organizmus a psychiku človeka. Súčasná prírodoveda pozná štyri interakcie: silnú, slabú, elektromagnetickú a gravitačnú, avšak ani jedna z nich sa astrológom akosi nehodí do "kšeftu". Ak by sa aj nakoniec dokázala existencia nejakej novej sily (vylúčiť to vopred nemožno), budeme opäť v situácii, akú poznáme napríklad pri pôsobení štyroch známych síl, alebo pri vplyve Slnka na Zem. My síce vieme, že Slnko na Zem pôsobí, ale v akom zmysle to ovplyvňuje indivíduum je zatiaľ len v rovine dohadov. Na niektorých meteorosenzitívnych ľudí môžu napríklad sprostredkované dôsledky slnečných erupcií pôsobiť pozitívne, na iných nie. Tento výskum je len v počiatkoch a navyše patrí do vedeckých disciplín ako je heliofyzika, biofyzika, bioklimatológia a medicína. Tieto vzťahy vedci skúmajú už desiatky rokov, takže aj keby sme vedeli o piatej sile, z analógie zo slnečnej fyziky vyplýva, že potrvá veľa rokov, kým sa aspoň približne zistí, o aké pôsobenie vôbec ide a aké závery z toho možno vyvodiť.

To je teda začiatok biedy a prvý zásadný problém astrológie. Neexistuje totiž nijaký sprostredkujúci činiteľ (hovorilo sa tomu aj "impetus"), ktorý by prenášal vplyv kozmických telies na život človeka tak, ako si to predstavuje astrológia. Ale ak by sme prijali to, čo vlastne astrológia tvrdí, že ide o gravitačnú interakciu. potom sú tu protiargumenty fyziky a zvlášť astronómie. Gravitačná interakcia, aj keď má teoreticky nekonečný dosah, je zo všetkých štyroch interakcií očividne najslabšia.

Astrológia často narába aj s aspektáciou planét (napr. trigón, sextil, opozícia, konjunkcia), čo je triviálny astronomický pojem konštelácie. Konštelácia je však iba zdanlivé postavenie planét voči Slnku alebo Zemi a nemôže mať na to, čo tvrdí astrológia, nijaký vplyv.

Ďalším kameňom úrazu pre astrológiu je otázka, či rozhodujúcim okamihom na vytvorenie horoskopu jedinca je jeho počatie, alebo až narodenie. Tento rébus je celkom absurdný, pretože ak pripustíme,

"Astrologická veštba stojí drachmu a je o drachmu predražená".

Quintus Ennius

že tým rozhodujúcim okamihom je narodenie, čo potom ovplyvňuje živý plod v matkinom tele počas deviatich mesiacov tehotenstva? A naopak, ak je tým momentom počatie, prečo sa výrobcovia horoskopov pýtajú na detaily o termíne narodenia? Na dovŕšenie tohto zmätku treba uviesť, že niektorí astrológovia sa snažili tento problém obísť tzv. pravidlom Hermovej váhy, ale neúspešne.

Je nevyhnutné pripomenúť aj nejednotnosť astrológov v tom, čo je okamih narodenia. Má to byť moment prvého nádychu (J. Quingley), prestrihnutie pupočnej šnúry (C. Aubierová), alebo prvý plač dieťaťa? Okrem toho gravitačný vplyv telies slnečnej sústavy je taký malý, že napríklad vplvv Marsu na novorodenca je preto 6-násobne menší (slapový účinok dokonca nepredstaviteľne viac) ako vplyv 70-kilového pôrodníka, alebo prítomnej sestričky. A to ešte nehovoríme o vplyve hviezd, ktoré sú nepomerne ďalej ako Mars. Vzdialenosť najbližšej hviezdy od nás je približne 10 000-krát väčšia ako vzdialenosť Pluta. Aj keď sú hviezdy gravitačne pôsobivejšie ako planéty (sú omnoho hmotnejšie), ich Hillove sféry (oblasti okolo telies, ktoré sú gravitačne najpôsobivejšie) siahajú tiež iba do vzdialenosti niekoľkých násobkov ich polomerov od ich stredu.

Takto by sme mohli z pohľadu astronómie a fyziky rozoberať aj ostatné pochybné tvrdenia astrológov. Nejde teda o handicap, ale o celú spleť nezmyslov, z ktorých sa nedá "vycúvať". Preto je sympatickejšie, keď už niektorí astrológovia hovoria o premenovaní astrológie na astromantiu, teda na veštenie z hviezd, a každý vie, že ide o zábavu, resp. o akési umenie hádať.

Horoskopy

Lenže astrológia sa zamotáva do ďalších neriešiteľných problémov už pri samotných vlastných definíciách. Jej základný produkt je horoskop. Pre jeho prípravu sú však nevyhnutné 4 základné body (čiary): ascendent, oproti ktorému leží descendent a medium coeli (stred neba) na opačnom konci ktorého je imum coeli (hlbina neba). Lenže tieto prvky sú definované tak (kulminujúci stupeň ekliptiky, ktorý práve pretína miestny poludník, a pod.), že napríklad za polárnym kruhom neexistujú (rovina ekliptiky splýva s rovinou horizontu). Takže Eskimáci sa na horoskopoch nemôžu ani pobaviť...

Astrológov sa môžeme opýtať aj na iné veci bez toho, že by sme dostali neiakú uspokojivú odpoveď. Napríklad ako vysvetlia rôzne osudy dvojčiat, pätorčiat alebo naopak spoločný krutý osud ľudí, ktorí zahynuli pri leteckých nešťastiach a živelných katastrofách? Ako zostavia horoskop napríklad na "zvalených" planétach (Urán, Venuša) v súvislosti s obrovským sklonom ich rotačnej osi? Skoro každá planéta pripraví pre astrológov nejaký neriešiteľný problém (nepočíta sa s vplvvom Zeme. Merkúr má deň dlhší ako rok, atď.). Výrobcovia horoskopov narážajú aj na problém, ako napr. zostaviť horoskop pre deti narodené v kozmickej lodi, alebo vo vesmírnych kolóniách.

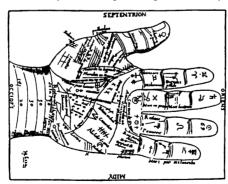
Takto by bolo možné pokračovať ešte veľmi dlho, no ani napriek mnohým snahám astrológie vykľučkovať z takýchto námietok sa jej to nepodarilo a ani nemôže podariť. Keďže astrológia nemá s vedou nič spoločné, je skoro zbytočné argumentovať proti astrológii z pohľadu vedy. Čo však zmysel má, je zamyslieť sa nad tým, prečo sa toľko ľudí nadchýna falošnými veštbami astrológie a v čom je táto paveda nebezpečná?

Novodobý bôžik

"Úspešnosť" astrologických výpovedí, obyčajne veľmi rafinovane formulovaných, je viac záležitosťou psychológie a sociológie než samotnej astronómie. Tzv. kalifornský test je dnes vo svete považovaný za jeden z najsilnejších argumentov proti astrológii a zvlášť proti astropsychológii. Profesor Eysenck v ňom okrem iného dokazuje (čo si nakoniec môže vyskúšať každý sám), že ak v horoskope zameníme zásadné pojmy, bude dotyčný rovnako s "pravdivosťou" horoskopu spokojný, ako keby sme horoskop nechali v pôvodnom stave. Vo Francúzsku urobili niečo podobné. Namiesto objednaných osobných horoskopov rozposlali klientom horoskopy dvadsiatich masových vrahov, ktorí všetci skončili pod gilotínou. Spokojnosť klientov so "svojím" horoskopom bola 80 percentná! Podobne v tej istej krajine sa pokus opakoval s horoskopmi 150 masových vrahov (experiment viedli astrológovia - manželia M. a F. Guaquelinovci) a spokojnosť klientely vzrástla až na 94 percent. V Austrálii zamenil G. Dean v horoskopoch 22 pojmov za úplne opačné významy a spokojnosť bola opäť skoro absolútna. Existujú však aj iné objektívne metódy (testy), ako prešetriť i "pravdivosť" predikcie osudov z horoskopov. Takýchto testov bolo vykonaných vyše sto. Najznámejšími sa stali testy fyzika S. Carlsona, ktorý podrobnou analýzou 116 horoskopov zistil ich 34 percentnú "úspešnosť", alebo analýzy astronómov A. R. Cluvera a P. Ianna, ktoré odhalili sotva 20 percentnú "úspešnosť" súboru troch tisícov horoskopov! Keď si uvedomíme, že aj veštenie z usadenín kávy, padajúceho lístia a iných púťových atrakcií môžu teoreticky dosahovať aj 50 percentnú úspešnosť. dáva to nepekné svedectvo o astrológii a astrológoch, ktorí zrejme zabudli už aj hádať... Takže keď sa niekto pýta, prečo to astrológom "vychádza", odpoveď je jednoduchá: vôbec to "nevychádza", aspoň nikdy nie nad hranicu obyčajnej štatistickej náhody.

Nástrahy a nebezpečenstvá pani astrológie

Zamyslieť sa treba aj nad tým, v čom spočíva nebezpečenstvo astrológie. Astrológia totiž nie je iba nepravdivá, ale aj vysoko amorálna, ba spoločensky škodlivá. Možno najviac sa to prejavuje vo svetonázorovej oblasti, keď jej prenikanie do vedomia najmä mladých ľudí podporuje rast iracionality a bludárstva s následkom rastu viery v alternatívny a virtuálny svet vidín a príklonu k niektorým výstredným filozofickým koncepciám postmoderny.

Astrologicko-chiromantické zobrazenie ruky

S tým súvisí aj náboženská oblasť, keď sú astrologické výmysly živnou pôdou pre povery rôzneho druhu, tvrdý fundamentalizmus, rôzne pseudonáboženstvá a duchovné prúdy pochybného charakteru. Integrácia kozmických bludov do rôznych sektárskych zoskupení prináša často ťažko napraviteľné morálne deformácie mladých (i dospelých) ľudí niekedy aj s tragickým koncom. Spomeňme si na nedávnu skupinovú samovraždu štvridsiatich členov sekty Nebeská brána, ktorí sa 26. marca t. r. v "kozmickej lodi" skrytej v chvoste kométy Hale-Bopp chceli dostať čo najrýchlejšie do šťastnej budúcnosti (samozrejme po reinkarnácii)! Ide o typickú ukážku, keď spojenie absolútnej nevedomosti (napríklad o povahe komét), sektárskeho teroru jednotlivca a náboženskej úchylky vedie k tragickému koncu. (Poznámka: Údajná "kozmická loď" bola obyčajná, prakticky už nesledovaná hviezda podobná nášmu Slnku, označená v hvezdárskom katalógu ako SAO 141894.)

Pre nedostatok priestoru uvediem už iba dve ďalšie oblasti, v ktorých sa prejavuje škodlivý vplyv astrológie, a aj to iba heslovite. Medicínska oblasť: manipulácie s operáciami, navádzanie na neštandardné liečebné metódy a pod. Pedagogicko-poradenská oblasť: výber životného partnera, zamestnania a pod.

Záver

Výstižné je preto tvrdenie pápeža Pia XII., že "najväčším nepriateľom kresťanstva je nevedomosť veriacich" a pravdu má ai otec moderného konzervativizmu E. Burke, keď hovorí, že "k víťazstvu zla stačí, ak slušní ľudia budú mlčať". Je preto povinnosťou každého odborníka upozorniť na klamanie verejnosti nielen zo strany astrológov, ale aj zo strany propagátorov rozličných paranormálnych javov. Avšak potrebný je v tejto súvislosti aj rozhodnejší postoj Cirkvi, pretože pre usmernenie veriacich ojedinelé hlasy naozaj nestačia.

IGOR KAPIŠINSKÝ

RNDr. Igor Kapišinský, CSc., (*1947) samostatný výskumný pracovník na Astro-

nomickom ústave Slovenskej akadémie vied (v oddelení medziplanetárnej hmoty vo výskume jej najjemnejšej zložky kozmického prachu). V oblasti popularizácie sa orientuje na interak-

cie vedy s náboženstvom, vierou a hlavne na konflikty vedy s prejavmi akejkoľvek pseudovedy.

Homeopatia veda mýtus aleho

Zakladateľ a základné princípy homeopatie

Uvedomujeme si, že ku všetkému možno zaujať súhlasný alebo odmietavý postoj. Nie vždy je jednoduché vybrať si a stotožniť sa s tým správnym názorom už aj preto, že súčasná veda nám neposkytuje dostatok presvedčivých argumentov potvrdzujúcich alebo vyvracajúcich danú teóriu. V rubrike NÁZOR chceme dať priestor práve takým hraničným témam, ktoré v súčasnosti v spoločnosti vzbudzujú polemiku a rozdeľujú ľudí na tých, ktorí sú "za" a tých, ktorí sú "proti".

Homeopatiu založil ako novú liečebnú disciplínu nemecký lekár CH. F. S. Hahnemann (1755 - 1843). Už od začiatku ju považoval za protiklad klasickej medicíny, ktorú nazval alopatia a ktorú úplne zavrhol. Samotný názov homeopatia mal vyjadrovať, že ide o liečenie podobného podobným, teda o opak alopatie. Hahnemann sformuloval aj základné princípy homeopatie, na ktorých táto metóda stojí už dvesto rokov.

Homeopatia vychádza z predstavy, že ľudský organizmus je ovládaný duchovnou "životnou silou" - Dynamis, ktorá riadi hmotné telo a ktorej porucha sa prejaví v tele ako choroba. Homeopatická liečba sa snaží ovplyvniť túto duchovnú "životnú silu" v predstave, že tak následne nastane uzdravenie aj fyzického tela. Homeopatická teória odmieta, že by príčina choroby mohla mať materiálny pôvod. Za pravých pôvodcov ochorenia považuje tzv. miazmy, inak povedané duchovné znečistenie. Hahnemann veril v existenciu troch základných duchovných chorôb: duchovného svrabu, duchovného syfilisu a duchovnej kvapavky, od ktorých sa vraj odvíjajú všetky iné ochorenia. Všetky choroby sú podľa neho len prejavom týchto základných duchovných, miazmatických chorôb. Homeopatia preto nekompromisne odmietla poznatky o tom, že niektoré choroby sú infekčné, vyvolané mikroorganizmami, a neskôr odmietla aj ďalšie objavy o hmotných príčinách chorôb. "Ochorenia ľudí nie sú spôsobené nijakými látkami, ani nezdravou matériou choroby, ale sú iba narušením duchovnej sily, oživujúcej ľudské telo", napísal Hahnemann. Aj dnes mnohí homeopati vidia v konkrétnych chorobách tela iba prejav základnej duchovnej choroby - duchov-

Základným princípom homeopatickej liečby je princíp podobnosti, ktorý hovorí, že látka vyvolávajúca u zdravého človeka určité príznaky vraj dokáže liečiť chorého, ktorého choroba sa prejavuje podobnými príznakmi. Tento "zákon" nadväzuje na staroveké a stredoveké mystické a magické náuky, ktoré sa pred Hahnemannom snažili využívať už napríklad pohanskí kňazi a liečitelia. Sám Hahnemann naň údajne prišiel takto: pri požití chinínovej kôry, ktorá sa používala pri liečbe malárie, spozoroval, že vyvolala podobné príznaky, akými sa táto malária prejavuje. Toto pozorovanie si, pravdepodobne inšpirovaný okultnými vedami, mylne vysvetlil, zovšeobecnil a na tomto omyle potom založil svoju metódu. Cieľom homeopatov je nájsť tzv. similimum, látku, ktorá u človeka po podaní vyvolá príznaky, veľmi podobné príznakom choroby daného pacienta.

Druhým homeopatickým zákonom je princíp nekonečne malých (tzv. infinitezimálnych) dávok. Podľa tohto zákona je homeopatický prípravok tým účinnejší, čím menej pôvodnej "účinnej" látky obsahuje, to znamená, čím je viac zriedený. Homeopatiká sa väčšinou pripravujú až také zriedené, že už neobsahujú ani jednu molekulu pôvodnej "účinnej" látky. Tento princíp vychádza z predstavy, že vlastným nositeľom účinku homeopatika je nehmotná, duchovná esencia, ktorá ovplyvní duchovnú "životnú silu" človeka. Čím menej hmoty pôvodnej látky je prítomnej, tým menej má byť účinok tejto duchovnej esencie hmotou rušený a tým silnejšie vraj homeopatikum pôsobí.

Súvisí to s ďalšími dvoma princípmi homeopatie - potenciáciou a dynamizáciou, ktoré spočívajú v tom, že homeopatiká sú pripravované postupným stupňovitým riedením (potenciáciou) vždy s následným potrasením (dynamizáciou). Riedenie sa nazýva potenciáciou preto, že sa ním má zvyšovať, potenciovať účinok a potrasenie - dynamizácia má uvoľniť "duchovnú esenciu" z látky. Táto esencia je vraj v nedynamizovanom stave v látke "zviazaná hmotou". Hahnemann o tom píše: "Homeopatické liečebné umenie rozvíja na maximum vnútorné, duchovné liečivé sily surových substancií prostredníctvom špecifického postupu... Toto spracovanie sa nazýva dynamizácia,... potriasaním sa v nich uvoľňujú špecifické liečivé sily skryté v ich vnútri... daná matéria sa prostredníctvom takejto dynamizácie nakoniec celkom rozpustí na vlastnú duchovnú podstatu". Homeopatia tak priamo nadväzuje na alchýmiu, ktorá sa taktiež snažila o uvoľnenie duchovnei esencie látky a vypracovala postupy jej "zušľachtenia". Alchymisti hovorili o tzv. kvintesencii. Najznámejší alchymista Paracelsus sa dokonca touto kvintesenciou snažil liečiť na základe princípu podobnosti. Preto ho homeopati nazývajú aj Hahnemannovým predchodcom.

Homeopatia a gnóza

Základom týchto homeopatických princípov sú gnostické predstavy o nadradenosti ducha nad hmotou, podľa ktorých je duch "zajatý" a spútaný v hmotnom tele v dôsledku pádu prvého človeka. Gnostici preto považovali hmotu už zo svojej podstaty za zlú a "hriešnu". Preto sa sami snažili o únik z hmotného sveta. Homeopatické zákony o nekonečne malých dávkach, dynamizácii a potenciácii sú len aplikáciou gnózy a ich cieľom je "vydobyť", uvoľniť ducha z hmoty a použiť ho na liečenie. Myslenie gnózy môžeme zreteľne sledovať v úvahách o životnej sile, ovládajúcej hmotné telo, snahe odh-

motniť duchovnú podstatu látky dynamizáciou a potenciáciou i v špekuláciách o nehmotnom pôvode choroby. Sám Hahnemann bol, podľa homeopatických prameňov, gnózou ovplyvnený a o vzťahu homeopatie ku kresťanskej gnóze sa hovorí i v kurzoch Klasickej homeopatie. Ďalší tiež významný homeopat Kent, na ktorého sa dnes homeopati odvolávajú, bol nadšeným obdivovateľom učenia prírodovedca Swedenborga, ktorého gnostické myšlienky možno nájsť v Kentových prácach.

"Už nebudem počúvať znalecké posudky..., už sa nebudem klaňať pred autoritami slávnych mien, ale naopak budem hľadať úplne blízko seba, kde sa musí nájsť ten prostriedok, na ktorý nikto nepomyslel, pretože bol veľmi jednoduchý... "

Sammuel Hahnemann

Homeopatiká - ich účinnosť a užívatelia

Dnes sú homeopatickí pacienti podľa svojich fyzických a psychických dispozícií a povahových vlastností rozdelení do niekoľkých typov (konštitúcií). Každému zodpovedá určitá homeopatická substancia, na ktorú vraj tento typ pri liečbe najlepšie reaguje. Túto teóriu vytvoril na základe astrológie a mytológie známy homeopat Vannier. Taktiež homeopatické

"obrazv" liekov sú často odvodené z astrológie a alchýmie a nestoja na nijakom odbornom podklade. Mnohé v homeopatii používané látky dokázateľne neprejavujú účinky, ktoré im homeopati prisudzujú a ich používanie vychádza iba z ich predstáv. Tak napríklad kovové zlato (Aurum metallicum) je celkom nereaktívne a jeho prijatie ústami nedokáže vyvolať nijaké účinky, no napriek tomu je dôležitým liekom v homeopatii, lebo napríklad u ambicióznych pacientov, ktorí majú snahu byť perfektní, dominujúci a pod., ale tieto ich sklony nie sú korunované úspechom, vedú k depresiám až samovražedným sklonom či vysokému krvnému tlaku. V astrologických a alchymistických predstavách je totiž zlato symbolom pre Slnko, ktoré je dominantné v celej slnečnej sústave. Tieto predstavy sú v homeopatii prenesené na človeka typu "Aurum" a na údajný účinok zlata. V skutočnosti akákoľvek súvislosť medzi kovovým zlatom a spomenutými chorobami nebola nikdy odborne dokázaná. Podobných prípadov existuje v homeopa-

Všetky základné princípy homeopatie sú v rozpore s vedeckými poznatkami a navyše odporujú prírodným zákonom. Ani jej praktická účinnosť a prínos pre pacientov neboli nezávislými odborníkmi dokázané. V klinických štúdiách sa nepodarilo vierohodne preukázať účinnosť homeopatík oproti placebu. Homeopati predložili veľké množstvo klinických štúdií, ktoré mali dokázať účinnosť homeopatík, avšak tieto štúdie boli vonkoncom zle pripravené. Závažné chyby v ich vypracovaní tak mohli zásadne ovplyvniť výsledky, takže závery týchto prác sú celkom nepresvedčivé. Existujú mnohé práce, ktoré nedokázali nijakú účinnosť homeopatík. Hodnotením klinických štúdií sa zaoberali dve prehľadné práce, z ktorých jedna (Kleijnen a kol., 1991) uzatvára, že predložené dôkazy nie sú dostatočné pre definitívny záver, či sú homeopatiká účinné alebo nie. Druhá práca (Hill a Doyon, 1989), ktorá hodnotila iba najkvalitnejšie, najlepšie vypracované štúdie s homeopatikami, jednoznačne konštatuje, že nebola dokázaná nijaká účinnosť homeopatie proti účinkom placeba.

.... 25

Homeopatia verzus veda

Homeopati sa často pri obhajobe princípov homeopatie odvolávajú na práce, ktoré nemajú s homeopatiou nič spoločné. Sú to napríklad výskumy z oblasti imunológie, alergológie, endokrinológie, molekulárnej biológie či fyziky. Z posledného obdobia možno uviesť práce Bonavida, Bastidovej či Wijka a Wieganta z univerzity v Utrechte. Tieto práce pritom nenapĺňajú ani jediný homeopatický princíp a vlastnou homeopatickou liečbou sa nezaoberajú.

Všetky odborné lekárske spoločnosti v rozvinutých západných krajinách homeopatiu odmietajú ako metódu nevedeckú a pomýlenú. Napríklad predstavitelia Európskych farmakologických spoločností v roku 1992 formulovali k homeopatii jednoznačne negatívne stanovisko a okrem iného v ňom upozorňujú aj na nezanedbateľné riziká používania homeopatie. Takisto po dôkladnej analýze homeopatiu odmietajú napríklad predstavitelia vedeckej rady Nemeckej spolkovej lekárskej komory, odborníci Britskej lekárskej spoločnosti, Stály výbor lekárov Európskeho spoločenstva alebo odborníci Americkej lekárskej spoločnosti.

Nečudo, veď Hahnemann sám oficiálnu vedu zavrhol a svoju metódu postavil na vede s celkom protichodnými názormi. Možno preto, že sa angažoval v rôznych duchovných smeroch, bol aktívnym slobodomurárom a obdivovateľom Konfúcia, boli jeho ambície predovšetkým duchovné. Napísal, že homeopatia je "božská" metóda, ktorú označil za "spásonosnú pravdu". Povedal, že ten, kto ju používa, "priamo nadväzuje na božstvo, na Stvoritel'a sveta". Homeopatiu mu vraj zjavil sám Boh: "Bolo načase, aby múdry a dobrotivý Stvoriteľ a udržovateľ človeka urobil koniec týmto hanebnostiam (myslené na prax klasickej medicíny) a vyjavil liečiteľské umenie, ktoré je opakom už spomenutého... Bol najvyšší čas, aby dobrotivý Stvoriteľ dovolil objaviť homeopatiu".

Aj iné ezoterické liečebné smery majú k homeopatii veľmi blízko. Sú to predovšetkým *mesmerizmus* a *Kresťanská veda*. Mesmerizmus – živočíšny magnetizmus – Hahnemanna priamo inšpiroval pri úvahách o životnej sile a je často citovaný

v Hahnemannových prácach. Hahnemann dokazuje, že mesmerizmus pôsobí rovnako ako homeopatia. Uvádza, že najlepšie výsledky možno dosiahnuť kombináciou oboch týchto metód. O mesmerizujúcej osobe napísal: "je... schopná dobrotivého entuziazmu, či dokonca jeho deviácie, bigotnosti, fanatizmu, mysticizmu alebo blúznenia, ale súčasne dokáže túto silu i koncentrovať a spôsobiť tak ai zdanlivý zázrak". Van Galen uvádza, že Mesmer i Hahnemann ovplyvnili neskoršie metafyzické hnutia. Medzi tieto hnutia bezpochyby patrí aj Kresťanská veda, sekta, ktorej zakladateľka Mary Bakerová-Eddyová bola mesmerizmom údajne uzdravená a počas svojho života homeopatiu sama používala na liečenie.

Homeopatia verzus kresťanstvo

Z pohľadu kresťanskej vierouky sú duchovné východiská homeopatie v rozpore s posolstvom Biblie, aj napriek tomu, že homeopati sa na Krista a Bibliu opakovane odvolávajú. Už Hahnemann sám sa Ježišovi Kristovi vysmieval, zdôrazňoval svoju nenávisť k nemu a na jeho miesto staval Konfúcia. Vo svojom bádaní bol zrejme ovplyvnený slobodomurárskymi náukami a predovšetkým gnosticizmom, o ktorom sa Sväté písmo zmieňuje ako o klamlivom poznaní (porov. 1 Tm 6, 20). Gnostické chápanie bezvýznamnosti a hriešnosti hmoty odporuje biblickej náuke o tom, že stvoriteľom hmoty je Boh, nie satan (ako tvrdia gnostici) a že kresťania majú oslavovať Boha aj svojimi telami. Ježiš podľa Biblie prelial svoju krv na odpustenie hriechov. Oproti tomu gnostické predstavy o hmote vedú k úplne inému chápaniu oslobodenia, spasenia. Kým kresťanstvo chápe spasenie ako odpustenie hriechov a prijatie nového života skrze obeť Ježiša Krista, jeho smrť a vzkriesenie, gnóza sa usiluje o oslobodenie od hmoty a prechod do duchovného, nehmotného sveta. Tieto gnostické predstavy viedli známeho homeopata Dethlefsena k popretiu výkupnej moci hmotnej obeti Kristovej krvi. Večeru Pána potom považuje za odhmotnené, homeopatické podanie Kristovho tela a krvi na princípe podobnosti.

Konštitučná liečba, o ktorej už bola reč, je odvodená z astrológie. Túto prí-

buznosť pripúšťajú všetky homeopatické školy. Biblia však pred astrológiou varuje (porov. Dt 18, 9-22).

Napokon možno pripomenúť príslušnosť homeopatie do tzv. holistickej, "celostnej" medicíny, ktorá vidí organizmus ako celok, ovládaný z duchovného centra napríklad "Vesmírnej inteligencie", "Kozmickej Múdrosti", či podľa niektorých homeopatov "síl Vesmírneho Poriadku". V základoch tejto medicíny je možné znova zreteľne rozpoznať gnostické predstavy a rôzne prvky, prevzaté z pohanských náboženstiev.

ALEŠ FRANC, VLADIMÍR BÍBA

Mgr. Aleš Franc (*1968) je magister far-

mácie a bývalý člen Homeopatickej spoločnosti od jej založenia. Je výskumným pracovníkom oddelenia liečiv Výskumného ústavu Lachema Brno. Pracuje v oblasti formulácie pevných lie-

kových foriem a ich zavádzaní do výroby.

Dr. Vladimír Bíba (*1967) je doktor far-

mácie a odborný pracovník Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv v Prahe. V rokoch 1994 – 1997 bol členom WHO pracovnej skupiny pre Anatomickoterapeuticko-che-

mickú klasifikáciu liečiv pri WHO centre v Oslo (Nórsko).

Poznámka:

Citácie uvedené kurzívou sú prevzaté z homeopatickej literatúry. Použitá bola odborná homeopatická literatúra, predovšetkým knihy Hahnemanna, Kenta, Dethlefsena, Rýcu, Čehovského, Petrociho, Cousseta, Jouannyho a periodiká British Homoeopathic Journal, Journal of American Institute of Homoeopathy, Journal of Homoeopathy, Homeopathe, The Homoeopath, Folia Homeopathica Bohemica, Homoeopathic Links.

.... 26

Homeopatia, clusterova medicína a antroposofická medicína, J. Hert a kolektív, Nakladateľstvo Lidové noviny, Praha 1997, 393 s.

Táto kniha sa zaoberá kritickým hodnotením homeopatie, clusterovej medicíny a antroposofickej medicíny, ktoré sa v nej uvádzajú ako hlavní predstavitelia alternatívnej medicíny. Okrem nich je tu krátka zmienka aj o niektorých ďalších alternatívnych metódach a o prípravkoch používaných prostredníctvom nich.

Alternatívna medicína sa v posledných rokoch stala populárna aj v našej republike: medzi laikmi predovšetkým vďaka masovokomunikačným prostriedkom, medzi lekármi a farmaceutmi vďaka rôznym školiacim akciám i vďaka množstvu publikácií o homeopatii. No v porovnaní s tým existujú práce, ktoré sa touto problematikou a kritickým hodnotením alternatívnej medicíny z vedeckého hľadiska zaoberajú zatiaľ len ojedinele. O vyplnenie medzery sa pokúša táto monografia. Bola zostavená kolektívom autorov pod vedením profesora J. Herta.

Hoci v tejto recenzii problematiku alternatívnej medicíny nemožno bližšie analyzovať, dá sa na ňu upozorniť, a tak sprístupniť príslušné informácie tým, ktorí ich potrebujú. Sú to totiž nielen lekári a farmaceuti, ktorí sa s homeopatikami alebo s inými alternatívnymi prípravkami dostávajú do styku, ale i laici, ktorí majú podľa niektorých súčasných názorov teraz sami rozhodovať o spôsobe, ktorým si želajú byť liečení.

Prvá časť tejto monografie je venovaná homeopatii. Tematicky je rozdelená na dvadsať kapitol. V prvej z nich sa uvádzajú príčiny súčasného rozvoja alternatívnej medicíny. V ďalšej kapitole sa rozoberá jej história, najmä história homeopatie. Tá totiž ukazuje, že niektoré homeopatické princípy boli známe už v staroveku a stredoveku. Ďalej sa tu uvádza životopis zakladateľa homeopatie Samuela Hahnemanna a vývoj homeopatie po Hahnemannovi, keď vznikajú rôzne od seba sa odlišujúce homeopatické školy, predovšetkým anglo-americká a francúzska škola. Konkrétna pozornosť sa tu venuje aj vývoju homeopatie v Česku.

Základný význam má kapitola zhrnujúca teoretické princípy homeopatie, tak ako ich formuloval Hahnemann a jeho nasledovníci, predovšetkým vyššie uvedené školy. Z nich škola angloamerická sa ortodoxne pridržiava Hahnemannovho učenia, zatiaľ čo francúzska škola, aj keď väčšinou rešpektuje Hahnemannove princípy, prijala niektoré pravidlá vedeckej medicíny. Spor medzi týmito dvoma školami prebieha aj u nás.

V ďalších kapitolách sú podrobnejšie rozoberané a hodnotené hlavné princípy, o ktoré sa homeopatia opiera. Popri nich sú tu uvedené aj niektoré ďalšie homeopatické pojmy, napríklad miazmy a ich význam pre vznik a liečenie chorôb, individualizácia homeopatickej liečby, konštitúcia a citlivý typ, holizmus, homeopatické zhoršenie, zásada jedného lieku v jednom čase, repertorizácia a i.

Z týchto prevažne teoretických údajov sú v ďalších kapitolách rozoberané hlavné námietky proti homeopatickej diagnostike a liečeniu a je spochybňovaná účinnosť homeopatických prípravkov. Ďalej je podrobnejšie vysvetľovaný účinok homeopatie z hľadiska vedeckej medicíny, ktorá tu zdôrazňuje predovšetkým existenciu placeba a placeboreaktorov. Potom sú tu uvádzané a hodnotené pozitívne i negatívne účinky homeopatík, predovšetkým riziká spojené s ich podávaním, čo ukazuje, že homeopatiká nie sú až tak "absolútne bezpečné" lieky, ako to stúpenci homeopatie zvyknú tvrdiť.

Záverečné kapitoly sú venované duchovnej povahe homeopatickej medicíny a jej vzťahom k rôznym duchovným a náboženským systémom. Zvláštna pozornosť je tu venovaná vzťahom homeopatie k postmodernizmu a antiscientizmu. Teoretické a praktické vzťahy majú k homeopatii aj niektoré ďalšie metódy alternatívnej medicíny. Vzhľadom na to, že niektoré z nich sa prezentujú ako vedecké metódy, je tu uvedená tabuľka umožňujúca rýchlu orientáciu porovnaním hlavných charakteristík vedeckej i alternatívnej liečby.

Druhá časť tejto knihy sa venuje tzv. clusterovej medicíne a jej tretia časť antroposofickej medicíne.

Na záver k celej tejto monografii treba uviesť, že po obsahovej i formálnej stránke je veľmi dobre a prehľadne spracovaná. Z odborného hľadiska sa musí oceniť, že sa v nej cituje 178 väčšinou recentných publikácií, čo čitateľovi umožňuje ďalšie štúdium príslušnej problematiky a súčasne garantuje aj úroveň daných informácií. Prispieva to k tomu, aby sa v myslení i v skutkoch oddeľovali objektívne poznatky od subjektívneho voluntarizmu.

Nechcem tu však homeopatiu súdiť a svojím odsúdením ovplyvňovať čitateľa. Chcem len konštatovať, že v tejto monografii je dostatok presvedčivých informácií, ktoré isto postačia, aby si svoj kritický súd o homeopatii a alternatívnej medicíne urobil čitateľ sám.

ZDENĚK MODR

Knižnica ROZMERu

Na tomto mieste chceme čitateľov pravidelne informovať o knihách, ktoré sa zaoberajú témami príbuznými nášmu časopisu. Väčšinou si ich môžete zakúpiť v predajniach s náboženskou literatúrou (napr. v predajniach Dobrá kniha, František, Okno, Art fórum, prípadne v predajniach vydavateľstiev SSV, Lúč, či Tranoscius a iné). V tomto čísle ROZMERu uvádzame iba menný zoznam niektorých zo základných titulov, ktoré by nemali chýbať vo Vašej knižnici, pretože sú to publikácie popisujúce najznámejšie sekty, duchovné prúdy či náboženské a psychologické javy súčasnosti:

- 1. M. Elser, S. EWALD, G. MURRER: *Encyklopedie náboženství* (vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří v r. 1997, 408 strán)
- 2. RICHARD ŠKVAŘIL: *Had leze z víry* (vydalo nakladatelství Talpress v r. 1995, 208 strán);
- 3. Steven Hassan: *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů* (vydalo nakladatelství Tomáše Janečka v r. 1994, 288 strán);
- 4. Ronald Enroth a další: *Průvodce sektami a novými nábo- ženstvími* (vydalo nakladatelství Návrat domů v r. 1995, 182 strán):
- REINHART HUMMEL: Reinkarnace (vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vvdří v r. 1997, 112 strán);
- 6. Joachim Keden: *Takzvané mládežnícke sekty a okultná vlna* (vydalo vydavateľstvo Lúč v r. 1990, 182 strán);
- 7. Douglas R. Groothuis: *Tváří v tvář New Age* (vydalo nakladatelství Návrat domů v r. 1995, 186 strán);
- 8. Myrtle Langleyová, John Butterworth, John Allan: *Viery a vyznania* (vydalo vydavateľstvo Slovart v r. 1994, 200 strán).
- 9. KAY M. PORTERFIELDOVÁ: *O sektách* (vydalo nakladatelství Lidové noviny pod odbornou záštitou Českej asociácie pracovníkov liniek dôvery v r. 1997, 175 strán).
- 10. James W. Sire: *Za novými světy průvodce světovými názory* (vydalo vydavateľstvo Návrat v r. 1993, 164 strán).

Aký by ste chceli Váš <mark>ROZMER?</mark>

Prostredníctvom tejto čitateľskej prieskumnej ankety aj Vy môžete rozhodnúť o tom, akú tvár (a akú cenu) bude mať náš nový časopis. Preto prosíme všetkých, ktorým na ROZMERe záleží, aby nám do redakcie poslali svoje predstavy a pripomienky, ktoré budú iste vhodnou inšpiráciou pre našu ďalšiu prácu.

- 1. Aké rubriky Vás v tomto čísle ROZMERu najviac oslovili?
- 2. Aké príspevky Vás v ROZMERe najviac zaujali?
- 3. Čo Vám v ROZMERe chýba?
- 4. Chcete plnofarebný ROZMER za vyššiu cenu?
- Aká cena by podľa Vás zodpovedala úrovni a rozsahu súčasného ROZMERu?
- Chceli by ste sa stať prispievateľom ROZMERu? Uvedťe konkrétnu oblasť, tému.
- Napíšte svoje predstavy, prípadne pripomienky, ktoré voči ROZMERu máte.
- 8. Máte už nejakú skúsenosť s náborovými pracovníkmi nejakej sekty?

Pre našu lepšiu orientáciu uveďte prosím nasledovné údaje:

Vek: Pohlavie: Povolanie:

Odpovede posielajte spolu so súťažnými odpoveďami na adresu redakcie najneskôr do 31. marca 1998.

SŰŤĄŽ

Aby sme odmenili Váš záujem o časopis ROZMER a Vašu ochotu s ním spolupracovať, pripravili sme pre Vás túto malú čitateľskú súťaž o tri hodnotné knižné ceny. Ak ste pozorne čítali jednotlivé príspevky, bude pre Vás jednoduché odpovedať na nasledovné otázky:

- 1. Ktoré dve miesta z Nového zákona prívrženci reinkarnácie najčastejšie citujú na podporu tejto mylnej teórie?
- 2. V ktorom roku sa konala globálna meditácia zvaná Harmonická konvergencia?
- 3. Ako sa volal anjel, ktorý Josephovi Smithovi "zjavil" Knihu Mormon a v ktorom roku to bolo?
- 4. Vymenujte štyri základné body, ktoré sú potrebné pre tvorbu horoskopu.
- 5. Kto je tvorcom novej liečebnej metódy homeopatie a akej bol národnosti?

Vaše odpovede posielajte na adresu:

Redakcia časopisu ROZMER, Palisády 48, 811 06 Bratislava

Pomôžte ROZMERu!

V súčasnosti Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt, ktorá sa podujala vydávať tento časopis, nemá nijaké pravidelné finančné zdroje či dotácie. Obraciame sa preto na všetkých, ktorým záleží na príprave a vychádzaní ďalších čísel ROZMERu, aby podľa svojich možností prispeli na jeho ďalšie vydávanie. Veríme, že v krátkej budúcnosti sa redakcii podarí osloviť takých sponzorov a podporovateľov, ktorí pomôžu k tomu, aby sa ROZMER mohol stať pravidelným a hodnotným príspevkom v oblasti objektívneho a odborného informovania o živote a pôsobení často deštruktívnych siekt a nových náboženských smerov. Tých, ktorí by chceli už teraz ROZMER finančne podporiť, prosíme, aby tak urobili prostredníctvom poštovej poukážky vloženej vo vnútri časopisu. Štedrým darcom redakcia vopred vyslovuje svoju úprimnú vďaku!

REDAKCIA

Rozmer – časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu. Občasník – vydávaný v rámci finančných možností vydavateľa. Vydáva: Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt v spolupráci s Ekumenickou radou cirkví v SR. Šéfredaktor: Mgr. Boris Rakovský, grafický redaktor: Mgr. Gabriel Martinický, jazyková redaktorka: PhDr. Alžbeta Mráková, adresa redakcie: Palisády 48, 811 06 Bratislava. Sadzba: signum, P.O. Box 12, 830 05 Bratislava. Vytlačili: Tlačiareň Manna, s.r.o., Novobanská 6, 851 01 Bratislava. Registračné číslo: MK SR 1754/97 ISSN: 1335-2660. Uzávierka čísla 15. 12. 1997. Nepredajné.

Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciame. Redakcia si vyhradzuje právo na vlastný postoj a nemusí sa vždy stotožňovať s názormi autora, ktorého slobodu prejavu rešpektuje. Kritické či súhlasné reakcie čitateľov redakcia na požiadanie odovzdá autorovi.

.... 28